

De antifackliga klasslagarna

Innehåll

Förord	1
Del I. De antifackliga klasslagarnas bakgrund och innehåll	2
Bakgrund: Vad var LO?	2
1920-talet. Antistrejklagstiftningen	4
1930-talet. Klassarbetspolitiken förstärktes	14
Saltsjöbadsavtalet samt ytterligare lagstiftning	23
Stadgeändringar under 1930- och 40-talet	29
Del II Mer om statens förhållande till arbetarnas kamp	38
Lagar om statens neutralitet”	38
Bilaga 1: Kollektivavtalslagen med kommentar	45
Bilaga 2: Saltsjöbadsavtalet, kapitel 2	48
Litteraturförteckning.....	50

Förord

Det imperialistiska systemet hotas idag av överproduktionskriser. Dessa kommer att få olika förlopp i de olika imperialistiska länderna. En överproduktionskris är en förstärkning av de lagbundna, återkommande lågkonjunkturerna i den kapitalistiska ekonomin. Överproduktionskrisen kännetecknas av att varuförsäljningen och handeln minskar. Kapitalisterna får inte avsättning för varuproduktionen. Industrier slår igen. I detta läge kommer kapitalisterna att försöka vältra över krisens bördor på lönearbetarna.

Arbetarklassen måste ta upp kampen mot försöken att tvinga arbetarklassen att betala krisens verkningar. Kampen mot lönesänkningsoffensiven och den växande arbetslösheten måste tas upp. I denna kamp är strejken det främsta vapnet. I Sverige har klasskampen redan hårdnat med ett ökande antal vilda strejker under 1960-talet. Gruv- och hamnarbetarstrejkerna 1969-70, vilka följdes av ett antal strejker i Metall har inneburit ett strejkuppsving, vilket alltsedan dess har fortsatt.

I mars 1971 tog Sveriges riksdag en lag, som gav regeringen fullmakt att under sex veckor återinföra kollektivavtal, som uppsagts.

Så som fackförbunden ser ut idag kan dock inte förbundsledda lagliga strejker bli ett verksamt medel i lönearbetarnas kamp. Inför den hotande krisen för kapitalismen och arbetarnas ökade kampvilja kommer förbundsledningarna ofelbart att försöka leda lönearbetarnas kamp till nederlag. Detta kan vi lära av historien från 20-, 30-, och 40-talets ekonomiska kriser. För lönearbetarna återstår att föra den ekonomiska kampen till seger med olagliga kampmedel (den "vilda" strejken). Lönearbetarna har ej *rätt* att strejka men *möjligheten* att strejka kvarstår.

Samtidigt med kampen mot lönesänkningsoffensiven reses det demokratiska kravet på "FRI STREJKRATT". Detta krav innebär att kampen tas upp mot kollektivavtalslagen och mot fackförbundens vetorätt.

Men varje kamp kräver konkreta kunskaper. I kampen för fri strejkrätt måste man känna till innehållet i de stadgar och lagparagrafer, för vars avskaffande kampen förs. Klasslagarna är en del av statsapparaten. Staten tillhör den överbyggnad, som reser sig på den ekonomiska basen. Överbyggnaden har ett ömsesidigt beroendeförhållande till basen och i denna motsättning mellan överbyggnad och bas är basen normalt huvudsidan. Vi måste alltså lära känna de förändringar i basen och de klass-strider, som föregått de antifackliga klasslagarna och LO:s centralisering.

En kamp mot de antifackliga klasslagarna och mot det odemokratiska innehållet i LO:s stadgar kräver alltså kunskap om den ekonomiska situation och det läge i klasstriderna, som gjorde att den härskande klassen genom sin stat drev igenom de antifackliga klasslagarna.

Skriften är uppdelad i två delar. Första delen beskriver i sex kapitel det historiska skeendet bakom kollektivavtalslagens och Saltsjöbadsavtalets tillkomst. Andra delen behandlar bl.a. den statliga våldsapparatusens användning. Vi kommer här att beskriva skriftens innehåll mycket kortfattat. För att få en utförligare översikt över vad skriften innehåller hänvisas läsaren till innehållsförteckningen längst bak i skriften.

Första kapitlet visar på några av de händelser i LO:s historia, som utgjort milstolpar på klassarbetspolitikens väg.

Andra kapitlet beskriver 20-talets klasskamp och de förändringar i produktionen, som var orsaker till att staten drev igenom kollektivavtalslagen och lagen om arbetsdomstol. En av

föregångarna till Saltsjöbadsavtalet och dagens intensifierade klassarbetspolitik, arbetsfredskonferensen, behandlas också.

Tredje kapitlet beskriver den fortsatta utvecklingen under 30-talet fram till Saltsjöbadsavtalet och LO-stadgarna.

Fjärde kapitlet ger en noggrannare beskrivning av Saltsjöbadsavtalets tillkomst och innehåll. I detta sammanhang berörs SAP:s manövrer på 30-talet för att lura på arbetarklassen ytterligare tvångströjor. Vidare beskrivs varsellagen och lagen om vräkning vid arbetskonflikter.

Femte kapitlet ger en översikt av de stadgeförändringar i LO, som var en av LO- och förbundsledningarnas motåtgärder gentemot arbetarnas kamp. En annan motåtgärd var uteslutningar.

Sjätte kapitlet ger en mycket kortfattad översikt över den fortsatta utvecklingen av LO som klassarbetsorgan sedan 1940-talet.

Del två behandlar 1969 års lag om statens ”neutralitet” vid strejker, Åkarpslagen (1899-1938) och något om den statliga våldsapparaten användning.

I bilagor återges kollektivavtalslagen med en kommentar och Saltsjöbadsavtalet, kapitel två.

Skriften är avsedd att användas i fackliga studier inom och utom Marxist-Leninistiska Kampförbundet. Ganska stor vikt har därför lagts på beskrivningen av 20- och 30-talets ekonomiska kamp. LO- och fackförbundsledningarna har behandlats relativt utförligt.

SAP:s utveckling har inte behandlats i denna skrift. Inte heller har SKP:s betydelse för klasskampens utveckling beskrivits.

För marxist-leninistiska studier bör skriften bl.a. kompletteras med en beskrivning av SKP:s utveckling under den beskrivna tidsperioden. Den av MLK utgivna ”Till försvar för kommunismen. Minnesskrift över Set Persson” är ett bidrag till denna historieskrivning.

Del I. De antifackliga klasslagarnas bakgrund och innehåll

Bakgrund: Vad var LO?

LO skapades 1898 som centralorganisation för arbetarnas fackliga yrkesförbund. Någon centralorganisation för fackförbunden hade dittills inte funnits. Fackföreningarna hade varit anslutna till SAP. SAP var nu initiativtagare till bildandet av LO. LO:s arbete var inriktat på den ekonomiska kampen. LO var dock inte beredd att föra den ekonomiska kampen längre än vad som var acceptabelt för kapitalet. Vid de tillfällen då den ekonomiska kampen kunnat leda till en politisk kris motsatte sig följaktligen LO den ekonomiska kampen. (Exempel på detta var storstrejken 1909 och situationen 1917.)

§ 23 Accepteras av LO år 1907.

I slutet av 1906 krävde SAF centrala förhandlingar med LO:s representantskap om åtta mindre konflikter. Dessa strejker fördes på de lokala fackföreningarnas initiativ och bekostnad. En förhandlingskommitté bestående av representanter för både LO och SAF tillsattes. Kommittén enades bl.a. om att följande stycke skulle skrivas in i kollektivavtalen:

”Med iakttagande af aftalets bestämmelser i öfrigt äger arbetsgifvaren rätt att leda och fördela arbetet, att fritt antaga och afskeda arbetare samt att använda arbetare, oafsett om de äro organiserade eller ej.”

SAF hade vid sitt bildande i stadgarna infört en paragraf (§ 23), som stadgade, att ovan nämnda stycke måste ingå i kollektivavtal, som slöts av delägare i SAF eller av till SAF ansluten organisation.

SAF hotade med storlockout mot 200000 arbetare om inte alla stridsåtgärder inställdes och kommitténs förslag godkändes. LO sammankallade då representantskapet och representanter från de berörda fackföreningarna. Representantskapet beslöt ålägga de berörda fackföreningarna att godkänna förhandlingskommitténs förslag. Därmed hade LO utan strid accepterat §23 (numera §32). LO:s ordförande Herman Lindqvist sade om detta:

”Hur starka arbetarorganisationerna än blefvo måste arbetsgifvarens rätt att leda och fördela arbetet erkännas.”

Storstrejken 1909.

LO:s karaktär avslöjades underorstrejken 1909. De kampberedda bland arbetarna yrkade på att LO-ledningen skulle uppmana järnvägsmännen att ansluta sig till de strejkande. Järnvägsmännen tillhörde då inte LO. LO:s ledning svarade på detta att järnvägsstrejken skulle skapa komplikationer, som det inte var i arbetarklassens intresse att framkalla.

Järnvägstransporterna var nämligen alltför betydelsefulla för arbetsköparna. Landsvägs- trafikerna hade ännu inte börjat utvecklats. På grund av den tvehågsenhet LO-ledningen visade i ledningen avorstrejken kom denna att sluta med nederlag. Som en följd av nederlaget utträdde många ur organisationen.

LO-ledningen hade egentligen inte velat gå ut i en öppen kamp av denna omfattning mot arbetsköparna. Det var dessa som hade tvingat ut LO i striden med hjälp av lockouthot. SAF hade fört fram lockouthotet på grund av ett antal mindre strider i olika branscher.

På LO-kongressen efterorstrejken framfördes krav på en centralisering av LO. En sådan centralisering skulle nämligen innebära att LO fick större kontroll över förbundens och fackföreningarnas strejkrätt. Därmed skulle LO i en situation, då man befarade storkonflikt, kunna hindra arbetarna att gå ut i kamp för sina krav. Någon sådan centralisering genomfördes dock inte vid detta tillfälle. I stället fattades principbeslut om att övergå från yrkesförbund till industriförbund. Med yrkesförbund menas att samtliga inom ett yrke är organiserade i ett förbund. Detta innebär att många fackförbund är representerade samtidigt på en arbetsplats. Med industriförbund menas att samtliga arbetare inom en industri – oavsett yrke – är representerade i ett förbund.

Krigskrisen 1917-18.

Återhämtningen av LO skedde så sakta under 10-talet. Omkring år 1917 hade man nått sin tidigare medlemssiffra. Då inträffade också en svår kris för kapitalismen. Arbetarnas reallöner hade sjunkit oavbrutet sedan 1913. De var år 1917 13 % lägre än 1913. Detta var genomsnittssiffror enligt officiell statistik och på många platser hade reallöneminskningen varit ännu kraftigare. 1917 inträdde en svårartad livsmedelsbrist. Denna höll i sig under 1918. Matkonsumtionen minskade i exempelvis sågverksdistrikten med mellan 20 och 40 %.

Ett rekordartat antal strejker ägde rum under kampen mot arbetsköparna som sökte tvinga arbetarna att leva under svältförhållanden. Sveriges arbetande folk svält. På flera platser lade folket beslag på köpmännens och böndernas spekulationsförråd av livsmedel. Allt våldsamare hungerdemonstrationer ägde rum.

I detta läge insåg SAP/LO-ledningen, att ifall man inte sökte ta ledningen över massorna och avleda deras missnöje skulle oroligheterna övergå i försök till revolution. Man bildade därför ”1917 års arbetarkommitté” bestående av akademikern och chefredaktören Hjalmar Branting

(ordförande), LO-ordföranden och krigsprofitören Herman Lindqvist, LO-kassören sedan 14 år Ernst Söderberg, före affärsmannen vid den tidpunkten socialdemokratiska förlagschefen och partisekreteraren Gustav Möller, tidningsredaktören Per Albin Hansson, före skomakaren vid den tidpunkten riksdagsledamoten Fredrik Thorsson och folkskoleläraren och riksdagsledamoten Varner Ryden.

Denna ”arbetarkommitté” publicerade ett upprop vilket inte vände sig till arbetsköparna och monopolkapitalet. I stället riktades uppropet mot riksdagshögern och krävde en rösträttsreform. Efter att regeringen gett med sig och lovat att ta upp denna fråga upplöstes ”arbetarkommittén” och socialdemokraterna gjorde stora framgångar i valet.

Men det starka missnöjet kvarstod även under 1918. Krav på storstrejk restes. LO-ledningen – vettskrämd vid tanken på att arbetarklassen skulle gå ut i kamp för att förbättra sina levnadsförhållanden – skickade ut ett uttalande. I detta sades att arbetarna inte skulle följa strejkparoller, vilka beslutats av andra än fackförbundsledningen. Samtidigt gjorde man intensiva ansträngningar att förmå högern (det vill säga monopolkapitalet) att definitivt gå med på en rösträttsreform. Man hoppades därmed kunna förhindra försök till revolution. Avledningsmanövern lyckades.

LO:s ordförande förordar kollektivavtalslag 1916

Även år 1916 hade en lagstiftning om kollektivavtalen varit aktuell. LO:s dåvarande ordförande Herman Lindqvist hade då accepterat principen om en kollektivavtalslag. Sekretariatet var till en början tveksamt om hur man skulle ställa sig. Omfattande protester från fackförbunden visade dock att dessa inte var ”mogna” att frivilligt ikläda sig tvångströjan. Representantskapet förkastade då förslaget och det lades av statsmakterna på is tills vidare. Den revolutionära situationen 1917 och den omfattande krisen i början av 1920-talet gjorde att man inte vågade framlägga förslaget under den perioden.

1920-talet. Antistrejklagstiftningen

Fredskrisen 1922.

Efter en kort period av högkonjunktur 1918 – 1919 med stora prishöjningar följde sedan en svår ekonomisk kris för kapitalismen. Den innebar kraftiga prisfall på olika varor. Världshandeln bröt samman. USA:s industriproduktion sjönk med 20% från 1920 till 1921. Sveriges exportvolym av sågade trävaror minskade med 47%. Samtidigt sjönk priset för den kvarvarande mängden med 40%. Exportvolymen av metaller och verkstadsprodukter minskade med 52%. Samtidigt minskade priset med 30%. Kraftiga produktionsinskränkningar företogs av kapitalisterna. Mellan 1920 och 1921 sjönk industriproduktionen med 25%.

Antalet arbetslösa ökade katastrofalt till följd av produktionsinskränkningarna. Nära 35% av fackförbundens medlemmar var arbetslösa i januari 1922. Men i många fack jobbade inte ens hälften av arbetarna. Av murarna och gjutarna hade bara en arbetare av fem jobb (dvs 80% arbetslöshet). Hälften av gruvarbetarna gick arbetslösa och 60% av sågverksarbetarna.

Lönesänkningsoffensiv och strejker. storlockout 1925.

Men det räckte inte med att stora massor av arbetarna gick arbetslösa. De kvarvarande skulle tvingas betala krisens verkningar. Arbetsköparna krävde lönesänkningar – upp till 73%. Fackförbunden gick mer eller mindre frivilligt med på lönesänkningsskraven för att därmed rädda den monopolkapitalistiska ekonomin. Med hjälp av lockouthot och stadgebrott tvingade exempelvis arbetsköparna och fackförbundsledningen på pappersbruksarbetarna lönesänkningar på 36%. Vid en sammanfattning av 1921 och 1922 års lönerörelser ansåg

också SAF resultatet vara tillfredställande för arbetsköparna. I exportindustrierna hade lönesänkningarna uppgått till uppemot 50 %.

Många strejker inträffade med anledning av lönesänkningsskraven och de fördyrade levnadsförhållandena. Arbetsköparna svarade dock med ännu mer omfattande lockouter. 1923 försvann t. ex. en miljon arbetsdagar genom strejker, men hela tre miljoner genom lockouter.

Som resultat av arbetsköparnas lyckade lönesänkningsoffensiv och de därefter följande kraven på oförändrat låga löner, förelåg 1925 konflikter i flera branscher. Den kapitalistiska ekonomin var då på väg in i en kraftig högkonjunktur. Det svenska monopolkapitalet sökte sig ut på världsmarknaden. För att i detta läge få slut på strejkerna gick SAF ut med hot om storlockout. Man visste bland arbetsköparna att LO av rädsla för att arbetarna skulle revolutioneras, inte vågade svara med generalstrejk. Men många arbetare förordade generalstrejk som svar på arbetsköparnas vapenskrammel. Landssekreterariatet hävdade dock, som väntat, att fackföreningsrörelsen bäst gagnade arbetarnas intressen genom en defensiv hållning. Det vill säga man vägrade att ta till några motåtgärder utan litade till att staten skulle åstadkomma förlikning. Slutgiltig förlikning åstadkoms också efter två veckors lockout mot 40 000 arbetare. Därvid agerade fackförbundens förhandlare helt självrådigt. Man godkände nämligen medlingskommissionens förslag utan att dess innehåll förts ut till beslutande omröstning bland medlemmarna. Förfarandet stred mot bland annat Pappersindustriarbetarförbundets stadgar.

Detta förfaringsätt upprepades under trettioalet när LO/SAP utökade sin makt gentemot fackförbunden. Under hot om repressalier tvingades då vissa motspänstiga fackförbund att gå med på långtgående lönesänkningsskrav.

Under mitten av tjugotalet ägde även den så kallade Stripa-konflikten rum. Genom Stripa-direktiven tvingade Statens Arbetslöshetskommission (AK) arbetslösa att överta strejkandes arbeten. Vägrade de att agera som strejkbrytare drogs allt stöd in. Denna konflikt beskrivs utförligare i kapitlet om arbetslöshetsunderstöd vid strejker.

Produktionens förändring på 1920-talet.

Efter krisen präglades 1920-talet av en snabb rationalisering av industrin. Produktivkrafterna utvecklades intensivt till följd av bl.a. rustningsindustrins snabba tekniska framsteg under världskriget. Bilismens snabba framväxt – antalet bilar ökade trettonfalt från 1918 till 1929 – och den landsomfattande elektrifieringen fick mycket stor betydelse. Nya varor utvecklades. Men ännu större betydelse hade införandet i stor omfattning av tidsstudier, tempoarbete och löpandebandtillverkning.

Industrienheterna blev allt större och varuutbytet allt mer omfattande. Därmed blev också de olika industrienheterna allt mer beroende av varandra – specialiseringen och antalet underleverantörer ökade.

Samtidigt expanderade under senare hälften av 1920-talet den svenska industrin kraftigt på världsmarknaden. Detta gällde framför allt tändstickor, produkter från den mekaniska industrin, cellulosa och järnmalm. Medan exempelvis Englands totala import minskade med 4% mellan åren 1925 och 1929 ökade dess import från Sverige med 23%.

Den sammanräknade importen till alla mer betydande länder ökade med 10% medan exporten från Sverige till dessa länder ökade med 33%.

Det svenska monopolkapitalet ökade också kapitalexporten kraftigt under 20-talet. Dels etablerade sig den svenska verkstadsindustrin utomlands, dels gav Kreugerkoncernen långfristiga lån till åtskilliga stater.

I och med att det svenska monopolkapitalet inträtt på världsmarknaden blev det också beroende av denna. En strejk i någon av de större exportindustrierna kunde exempelvis påverka möjligheten att underteckna handelsavtal, samtidigt som underleverantörerna inte fick avsättning för sina varor. Allt detta ledde till att känsligheten för störningar inom industrin ökade.

Monopolkapitalet behövde en kollektivavtalslagstiftning och fick SAP:s stöd.

Monopolkapitalet behövde alltså en kollektivavtalslagstiftning och följande faktorer samverkade till detta:

- ökad känslighet för störningar i en alltmer utvecklad industri
- hotet om nya kriser för kapitalismen
- den omfattande strejkrörelsen på 20-talet och därmed
- ökade möjligheter för en revolutionering av arbetarklassen

Avsikten med en kollektivavtalslagstiftning var att denna radikalt skulle begränsa fackföreningarnas kampmöjligheter. Fackföreningarna skulle tvingas bevaka medlemmarna så att de inte överträdde lagen. Därmed skulle man försöka motverka arbetarnas kampenhet. På detta sättet hoppades man åstadkomma den arbetsfred som var nödvändig för ett bevarande och ökande av monopolkapitalets profiter.

SAP stödde principen om en kollektivavtalslagstiftning. Detta framgick bland annat av ett tal socialministern i den tidigare socialdemokratiska regeringen, Gustav Möller, höll i november 1926:

”På en punkt kan arbetarna reflektera på en arbetsfredslagstiftning, nämligen när det gäller rättstvister, det vill säga i lag inskrivet att avtal skall hållas så länge det gäller. Ett dylikt förslag från den nu sittande regeringen kommer emellertid att noga synas i sömmarna på arbetarhåll, ty även om man i princip är för saken kan den praktiska utformningen bli sådan, att orättvisor uppstår.”
(vår kursiv.)

Utredningsarbetet om kollektivavtalslagen och lagen om arbetsdomstol startades 1926. I detta arbete deltog representanter från både arbetsköparna och LO. Både LO och SAF ville ha ”arbetsfred”. Arbetsköparna ville snabbt lagstifta fram en ”arbetsfred” medan LO, som insett medlemmarnas ovilja mot en kollektivavtalslagstiftning, ville gå långsammare fram. Detta ledde till att samarbetet inom utredningen avbröts.

Den mycket kraftiga reaktionen bland arbetarna mot lagförslagen gjorde att LO i sitt remissvar på lagförslagen gick emot stiftandet av lagarna och förespråkade förhandlingsvägen för att skapa arbetsfred.

Regeringsproposition om fackliga tvångslagar år 1928.

Lagförslagen innebar att stridsåtgärder ej fick företas under pågående avtalsperiod ifall stridsåtgärderna gällde frågor som var reglerade i avtalet. Lagen hindrade dock inte att arbetsköparen ledde och fördelade arbetet på ett sådant sätt att det innebar en stridsåtgärd mot arbetarna. Lagen frantog således under avtalsperioden arbetarna deras viktigaste kampmöjlighet – strejken. Arbetsköparen behöll däremot – i kraft av sitt ägande av produktionsmedlen – alla sina kampmöjligheter utom den öppna lockouten. Lagen kunde självklart inte utgöra något hinder för en maskerad lockout – det vill säga att arbetsköparen placerade om sitt kapital och lade ned den berörda industrin.

Till skillnad från tidigare praxis band kollektivavtalslagen både den organisation som träffat avtalet och dess medlemmar. Om arbetarna bröt mot kollektivavtalslagen och gick ut i strejk, var fackföreningen skyldig att på alla sätt försöka häva strejken. Om fackföreningen tog initiativet till, uppmuntrade eller inte tillräckligt motarbetade en enligt kollektivavtalslagen

olaglig strejk kunde den dömas till obegränsade skadestånd. Detta innebar att vid "olagliga" strejker fick arbetarna ingen tillgång till sina strejkkassor. Den enskilde medlemmen kunde dömas till 200 kronor i skadestånd. (År 1928 omkring en månadslön)

"Brott" mot kollektivavtalslagen behandlades av arbetsdomstolen. Dess domar kunde inte överklagas. I arbetsdomstolen skulle ingå tre jurister utsedda av staten och två representanter från vardera arbetsköparna och LO-ledningen.

I en bilaga till denna skrift återges och kommenteras kollektivavtalslagens innehåll.

LO:s låtsaskamp mot tvångslagarna 1928 avsåg inte hindra genomförandet av lagarna.

LO sade i ett manifest till arbetarna om lagförslagen att lagstiftningen verkade dåligt genomtänkt och att "lagarna äro således ägnade att äventyra en sund utveckling på de arbetsområden kolektivavtalen böra reglera".

I remissvaret till *regeringen* uttryckte sig LO-ledningen tydligare:

"Det ligger i både arbetsgivarnas och arbetarnas intresse att söka förebygga arbetsinställelser. För båda parterna medföra ju utbrottet sådana ekonomiska risker och förluster, som måhända ej kunna täckas av stridens resultat."

Man fortsatte med utfästelser att man inte ville stå i ledningen för en kämpande arbetarklass:

"Det innebär för båda sidorna ökad trevnad och arbetsglädje, om överenskommelse om arbetsvillkoren kunna träffas i godo utan konflikter och processer, vilka ofta leda till resultat som äro ägnade att väcka olust och vantrevnad. "

LO-ledningen insåg dock att motsättningarna ibland kunde vara så skärpta att den inte kunde förhindra konflikter. Ändå riktade man en bön till staten – staten som tre år tidigare utfärdat Stripa-direktiven, nu genomförde lagarna och tre år senare mördade arbetare i Ådalen:

"Det synes därför vara av större betydelse, att statsmakterna inriktade sin omtanke och verksamhet på att söka åstadkomma en sådan förändring av de ekonomiska och sociala förhållanden varur intressemotsättningarna härleda sig, att man med något så när sannolikhet kunde gå ut ifrån, att dessa motsättningar mildrades eller upphörde. De föreliggande lagförslagen taga ej alls sikte härpå, varför de ur arbetsfredsfrämjande synpunkt synas skäligen betydelselösa."

Men arbetarna lät sig inte hur enkelt som helst luras med på LO-ledningens klassamarbetspolitik. Sedan de sakkunnigas lagförslag publicerats 1927 hade närmare 2000 fackföreningar antagit resolutioner mot lagförslagen. Krav på generalstrejk fortplantades från tusentals möten och demonstrationer runtom i hela landet.

För att infånga och avleda missnöjet hos arbetarna hittade LO-ledningen tillsammans med sina kumpaner i SAP-ledningen på att genomföra en för arbetsköparna och lagstiftningsåtgärderna ofarlig demonstrationsstrejk. För att försäkra sig om att arbetarna inte gick ut i verklig kamp mot lagarna skrev man i manifestet om demonstrationen:

"För att denna arbetarklassens allvarliga opinions- och protestaktion skall erhålla avsedd verkan är det obetingat nödvändigt att den strängaste disciplin upprätthålles. Återgången till arbetet bör ske på ovan angivet sätt. Försök att förlänga arbetsinställelsen böra utan tvekan avvisas. Må Sveriges arbetare handla lugnt, kallt och värdigt..."

Demonstrationsstrejken omfattade alla Sveriges arbetare (365 000 arbetare) och lagarna antogs i riksdagen tre dagar efteråt. Visserligen röstade SAP emot, men så sent som under riksdagsdebatten yttrade Per Albin Hansson bland annat:

”Min principiella inställning har jag klart och tydligt gett tillkänna: inom arbetarvärlden finns ingen principiell motvilja mot skiljedom i rättstvister. Jag kan mycket väl tänka mig en dag, då man med en lag kan kodifiera den rättsordning som utbildat sig på arbetsmarknaden.”

Så snart lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol röstats igenom vände sig också SAP/LO mot försök att motarbeta och upphäva dem.

Arbetsdomstolen — en klassdomstol.

Sedan lagen genomförts tillsatte LO sina två representanter i arbetsdomstolen. De två utvalda blev järnvägsmannaförbundets ordförande Albert Forslund och Grov- och Fabriks-arbetareförbundets sekreterare Carl Johan Söder. De båda förbund dessa herrar satt i kunde knappast sägas tillhöra de förbund, vilka hårdast kritiserat lagförslagen i sina remiss yttranden.

En domstol tillsatt av staten och dömande efter så uppenbara klasslagar kan inte bli något annat än ett vapen i den härskande klassens tjänst. För att visa detta tar vi här upp dels Arbetsdomstolens verksamhet, som den regleras i lagen om Arbetsdomstolen, och dels den faktiska verksamhet, den har utövat.

Arbetsdomstolens sammansättning.

Lagen om Arbetsdomstolen innehåller paragrafer om sammansättningen, om vilka som får föra talan i dom-• stolen och om vilka mål som får föras upp. Sammansättningen av Arbetsdomstolen i normalfallet – LO-anslutna arbetare mot SAF-anslutna arbetsköpare – är två representanter från LO, två från SAF och tre ”opartiska” jurister. De tre senare utses av staten.

Men även LO är numera en del av staten. 1938 antog LO en lagstiftande roll och LO ingår numera i ledningen för en mängd statliga organ. (Se avsnittet ”Klassamarbetspolitiken har befästs”). De medlemmar i Arbetsdomstolen, som LO utser, är alltså inte på något sätt representanter för arbetarklassen. De är i stället representanter för den klassamarbetspolitik, som bland sina milstolpar sett Saltsjöbadsavtalet 1938 och LO-stadgarna 1941.

Arbetsdomstolen fastställde § 23 som ”Allmän rättsgrundsats”.

Arbetsdomstolen fastslog i ett par domar 1932 och 1933 arbetsköparens fria ”rätt” att avskeda. I dom nr 100/1932 sade man:

”Bortsett från vissa specialområden saknas i svensk rätt lagbestämmelser om det enskilda arbetsavtalet. Vad angår upphörande av arbetsavtal, som slutits för obestämd tid, råder det dock icke någon tvekan därom, att i Sverige lika väl som i andra länder den allmänna rättsgrundsatsen gäller, att dylika avtal kan å ömse sidor uppsägas till upphörande efter viss uppsägningstid och att skäl för uppsägningen icke behöver anföras vare sig denna äger rum från den ena eller den andra sidan”.

I dom nr 159/1933 klargjorde man sedan att denna ”allmänna rättsgrundsats” innebar att införande av § 23 (numera § 32) i kollektivavtalet inte var något annat än en formalitet. Dessa domar utgör fortfarande riktlinjer för Arbetsdomstolen. Även arbetsköparens rätt att suspendera arbetare som disciplinstraff har fastslagits av Arbetsdomstolen.

I en mängd domar har Arbetsdomstolen fastslagit arbetsköparens ”rätt” att leda och fördela arbetet. I dom nr 47/1945 fastslogs exempelvis arbetsköparens ”rätt” att flytta arbetare som han ansåg inte jobbade tillräckligt snabbt till de smutsigaste och sämst betalda jobben. Som belysande exempel skall vi här litet utförligare redogöra för en dom (nr 20/1960):

På en av Svenska Cellulosa AB:s (SCA:s) flottlägningsplats er hade man sedan gammalt arbetstiden förlagd mellan 6.30 och 16.00. 60 minuters rasttid ingick här. Utöver detta tog man en fikarast på förmiddagen på 5-10 minuter. Men arbetsköparen hävdade att arbetarna tog en halvtimme till sådana extra raster. Så arbetsköparen förlängde helt egenmäktigt den tillåtna rasttiden till 90 minuter och därmed även arbetsdagen till 16.30.

Arbetarna jobbade dock vidare enligt det gamla schemat. Arbetsköparen gav dem först en varning, därefter avskedade han alla.

Fackförbundet stämde SCA till Arbetsdomstolen. Arbetsdomstolen förklarade att rätten att besluta om arbetstidens förläggning tillkom arbetsköparen. Då arbetarna gjort sig ”skyldiga till lydnadsbrott” hade SCA därmed ”rätt” att avskeda dem.

Men Arbetsdomstolens viktigaste uppgift är att tillse att alla kollektivavtalslagen – och därmed alla avtalens – paragrafer följs. På detta sätt söker man förhindra att fackföreningarna görs till kamporganisationer.

Arbetarna försökte förgäves få LO att uppta kampen mot klasslagarna.

På LO-kongressen 1931 förelåg motioner från Sågverks i Hudiksvall, Pappers i Hallsta och Gruv i Kiruna, vilka yrkade på förbud för LO-medlemmar eller LO-funktionärer att delta i Arbetsdomstolen.

Beträffande kollektivavtalslagen krävde man i motionerna att Landssekretariatet skulle med all kraft verka för lagens upphävande. Gruv i Kiruna ville dessutom att kongressen skulle uttala en skarp protest mot åtgärden att utesluta medlemmar som understött kampen mot tvångslagen, samt att dessa medlemmar villkorslöst skulle få återgå till LO. I samband med en strejk vid Armerad Betong hade Grov- och Fabriksarbetarförbundet uteslutit de arbetare som kämpat mot Arbetsdomstolens klassdomar.

Motionerna avslogs av kongressen. I stället antogs Landssekretariatets uttalande, vilket enbart hade behandlat frågan om tillbakadragande av representanterna i Arbetsdomstolen. Landssekretariatet undvek att behandla frågan om att bekämpa kollektivavtalslagen och lagen om arbetsdomstol, vilket hade varit huvudinnehållet i en av motionerna. Man ansåg sig inte längre i LO-ledningen behöva upprätthålla sin egen låtsaskamp mot dessa fackliga tvångslagar.

MOTION N:r 164. [Motion mot arbetsdomstolen vid LO-kongressen 1931.]

Sv. Gruvindustriarbetareförbundets avdelning n:r 12, Kiruna.

Trots att ledningen för Landsorganisationen vid den s. k. tvångslagens behandling i riksdagen drev opposition mot denna, och en del socialdemokratiska ledare förklarade att om lagen skulle bli antagen så skulle arbetarna icke underordna sig densamma, har som bekant L.O:s ledning gått in för att fackföreningsrörelsen skall underordna sig lagen samt också medverkat till väljandet av ledamöter i arbetsdomstolen. De reformistiska fackliga ledarna göra nu allt för att upprätthålla respekten för denna tvångslag och för att skydda den, t. ex. vid strejken vid Armerad Betong, där Grov- och Fabriksarbetareförbundet gått in för att ur förbundet utesluta dem som stödjare arbetare vilka kämpa mot genomförande av utmanande klassdomar, fällda av Arbetsdomstolen. Detta fall, liksom många andra, har visat att tvångslagen är ett medel i borgarklassens händer i kampen mot arbetareklassen och att det därför är en livsfråga för arbetarna att gå till storms mot denna lag. Det är en arbetarefientlig politik, när liksom fallet är under strejken vid Armerad Betong, reformisterna i kampen för skyddandet av tvångslagen, organisera strejkbryteriet och splittra fackföreningsrörelsen. Vi föreslå därför att Landsorganisationens kongress beslutar:

att Landsorganisationen bryter förbindelserna med Arbetsdomstolen och icke erkänner denna;

att fackföreningarna skola vägra hänskjuta stridsfrågor mellan arbetare och arbetsköpare till Arbetsdomstolens avgörande;

att hela fackföreningsrörelsen skall mobiliseras till stöd åt dem som kämpa mot genomförande av beslut från Arbetsdomstolen;

att uttala en skarp protest mot åtgärden att utesluta medlemmar som understött kampen mot tvångslagen samt att dessa uteslutna medlemmar skola återtagas utan villkor med återfående av sina rättigheter.

Vid kongressen 1936 förelåg motioner från 18 avdelningar vilka yrkade på ett uttalande mot kollektivavtalslagen och lagen om arbetsdomstol samt att en omfattande kampanj mot dessa lagar skulle startas. Sekretariatet svarade att ”omständigheterna ej talade för att särskilda åtgärder borde vidtagas för lagarnas upphävande”. Vid debatten uppkom skarp kritik mot Representantskapet och Landssekretariatet för att varsellagen tillstyrkts. Denna lag innebar 7 dagars varselplikt vid strejker och hade tillstyrkts av LO-ledningen i ett remissyttrande till stater.. Den antogs av riksdagen 1935.

Albert Forslund (han blev ordförande 1936) sade på kongressen att varsellagen inte hade någon betydelse för avtalens innehåll. Han förnekade därmed arbetarklassens kamp och dess betydelse för avtalens innehåll. Kollektivavtalen utgör nämligen ingenting annat än ett skriftligt fastställande av tillkämpade arbetsvillkor, som motsvarar de för tillfället rådande kraftförhållandena. Med andra ord ett juridiskt uttryck för de kämpande parternas kraftförhållanden i ett givet ögonblick. Varje åtgärd, som beskär arbetarnas kampmöjligheter, kan därför även påverka avtalets innehåll. Med de klassamarbetsledningar förbunden redan hade, påverkade dock en lag som varsellagen innehåller i avtalen i endast begränsad omfattning. Förhandlingarna hade redan i de flesta fall skiljts från kampen.

Kongressen beslöt att anta ett menlöst uttalande av beredningsutskottet och Albert Forslund om att arbetarnas rättsställning skulle stärkas.

I remissyttrande till Andra Lagutskottet 1939 sade Landssekretariatet att någon ändring eller ett upphävande av kollektivavtalslagen, lagen om arbetsdomstol eller varsellagen ej var berättigad. Man hänvisade till kongressens beslut i dessa frågor. Kollektivavtalslagens upphävande var ej uppe på kongressen 1941 och förkastades på kongressen 1946. Orsaken till att frågan ej väcktes på kongressen 1941 kan vara att många revolutionära arbetare utestängts från förtroendeposter eller uteslutits.

Vid kongressen 1951 hade Transportarbetarförbundets avdelning 2 i Göteborg i en motion begärt åtgärder för en reformering eller rent av avveckling av de antifackliga lagar som i stor omfattning begränsa fackföreningsrörelsens frihet och handlingskraft”.

Landssekretariatet försvarade i sitt utlåtande kollektivavtalslagen, lagen om arbetsdomstol och varsellagen. Avslöjande nog satte man citattecken om ordet antifackliga i beskrivningen av lagarna. Landssekretariatet hävdade att det genomskinliga syftet med motionerna var att genomföra strejker som de hos stuvorna i Göteborg. Hela Landssekretariatets yttrande andas förakt över vad man kallade de lag- och stadgestridiga strejkerna.

LO-ledningen motiverade nu ett behållande av kollektivavtalslagen med att lagen avsåg förhindra arbetarnas kamp.

Klassamarbetspolitiken utvecklades genom arbetsfredskonferensen år 1928.

Både arbetsköparna och LO-ledningen förstod att de stiftade klasslagarna inte skulle räcka för att skapa monopolkapitalisternas arbetsfred. Den nya regering som tillträdde 1928 framhöll att av särskild betydelse var ”stärkandet av samhörighetskänslan mellan företagare och arbetare, den förnämsta förutsättningen för ökad arbetsfred och därigenom för tryggare levnadsförhållanden”. Samhörigheten kunde naturligtvis inte bli vad regeringen sade mellan *arbetare* och företagare utan endast mellan fackföreningsrörelsens ledning och företagarna.

I denna ”samförståndsanda” kallade regeringen till en arbetsfredskonferens 1928 mellan LO och SAF. Syftet med konferensen klagjordes på LO:s representantskaps möte av Per Albins brorsa Sigfrid Hansson. Denne var då redaktör för ”Fackföreningsrörelsen” och blev senare studierektor på Brunnsvik. Han sade att det var ostridigt att det existerade ”en intressegemenskap mellan arbetsgivarna och arbetarna” och att det därför var nödvändigt ”att stärka grunden

för denna intressegemenskap och därmed också för de lönepolitiska strävandena”. Visserligen fanns det i representantskapet kritik mot denna syn men representantskapet beslöt ändå att LO skulle delta i konferensen.

MONDISMEN

Mondismen var namnet på en klassarbetsideologi påhittad av den engelske monopolkapitalisten Alfred Mond. Denne var grundare av en av världens största kemiska industrier, ICI. Mondismen visade sig i mondkonferensen i England 1926 och arbetsfredskonferensen i Sverige 1928.

Motion mot arbetsfredskonferensen vid LO-kongressen 1931.

MOTION N:r 170.

Sv. Gruvindustriarbetare förbundets förbundets avdelning n :r 7, Koskullskulle.

Utan att överhuvudtaget ställa frågan inför medlemmarna beslöt Landsorganisationens ledning att representera vid den av den Lindmanska regeringen i december 1928 anordnade s. k. arbetsfredskonferensen.

Även utan att ställa frågan för medlemmarna beslöt L. 0:s ledning, att engagera sig i arbetsfredsdelegationen, som var sammansatt av representanter från L. 0. och fackförbunden samt från arbetsköpareorganisationen och regeringen. Sedan ha de också engagerat sig i den s. k. arbetsfredskommittén.

Enhälligt gjorde arbetsfredsdelegationen ett utlåtande — som förutom av arbetsköpare- och regeringsrepresentanterna är undertecknat av Arvid Thorberg, J. Jönsson, Fritjof Ekman, G. A. Malmberg och Emil Nyström — vari man bl. a. går in för stödjandet av den kapitalistiska rationaliseringen och ”samförstånd” mellan arbetare och arbetsköpare. Denna arbetarefientliga samförståndspolitik från de reformistiska ledarnas sida med utsugarnas representanter har väckt en väldig opposition bland arbetarna. Den innebär heller i verkligheten ingenting annat än ett försök att spänna fackföreningsrörelsen för kapitalismens vagn och dess naturliga följd har också blivit ökad aggressivitet, när det gäller att rensa bort ur fackföreningarna dem, som bekämpat det mondistiska samarbetet, samt att den reformistiska fackföreningsbyråkratin aktivare än någonsin gått in för att avhålla arbetarna från kamp mot den alltmer hänsynslösa kapitalistiska hungeroffensiven. Det är en livsfråga för hela arbetarerörelsen att gå till kamp mot de mondistiska samförståndssträvandena och vi föreslå därför att kongressen beslutar:

att stämpla de samförståndssträvanden, som Landsorganisationens ledning engagerat sig i genom deltagandet i den s. k. arbetsfredskonferensen och genom deltagandet i arbetsfredsdelegationen och arbetsfredskommittén, som arbetarefientliga, vilka måste bekämpas med alla medel.

Konferensen slutade med att – i samförståndets tecken – det beslöts om en delegation med representanter från vardera sidan, vilken skulle arbeta vidare i den anda som konferensen skapat. Delegationen avgav en rapport den 27/9 1929 i vilken det bland annat stod om arbetsfredskonferensen:

”Konferensen hade redan därigenom sin stora betydelse, att vid densamma tydligt gavs uttryck åt den inom vida kretsar å ömse sidor förefintliga ärliga strävan att befrämja en utveckling i riktning mot förtroendefull samverkan mellan företagsledare och arbetare till näringslivets förkovran. Denna manifestation har otvivelaktigt i sin mån bidragit till att starka känslan av samhörighet mellan företagare och arbetare samt att rikta uppmärksamheten på betydelsen av gott samarbete dem emellan.” ...

”Ett modernt industriföretag ställer stora krav på vakenhet, organisationsförmåga och arbetsskicklighet hos alla dem, som medverka i företaget. Det är i regel beroende av såväl inhemsk som utländsk konkurrens. Ett intensivt arbete kräves för bevarande av redan vunna marknader och för uppsökandet av nya. En säker marknad bereder möjlighet till stabilisering av driften. Men en viktig förutsättning härför är åter att produktionen kan lugnt och utan avbrott bedrivas. För samtliga parter föreligger ett gemensamt intresse av arbetsro och ostörd produktion: för det investerade kapitalet, som skall förräntas, för arbetsledningen och arbetarna, åt vilka företaget skall bereda utkomst.”

Detta var några av de tydligaste utslagen av klassamarbetspolitiken hittills och gav en föraning om ”Saltsjöbadsandan”. LO-ledningen satte alltså industrins välgång, det vill säga kapitalisternas profiter, före arbetarnas intressen. Genom att dessutom acceptera arbetsfreden som princip visade man sin vilja att avskilja förhandlingarna från kampen. Därigenom utgjorde kollektivavtalet inte ett uttryck för kraftförhållande mellan arbetsköpare och arbetare, utan var endast ett uttryck för fackförbundsledningarnas samarbetspolitik.

Arbetsfredsdelegationen ersattes sedan av en permanent arbetsfredskommitté i vilken från LO inträdde dess ordförande Arvid Thorberg och Metalls ordförande Fritjof Ekman, Men LO-ledningen var för tidigt ute. Man hade ännu inte lyckats kväsa medlemmarna tillräckligt för att dessa skulle gå med på en så obeslöjad klassamarbetspolitik.

Strejker och klassamarbetspolitik 1928.

Arbetsfredskonferensen hade genomförts i skuggan av två stora konflikter, gruvstrejken och pappersstrejken. Dessa genomfördes under en period med stark högkonjunktur. Gruvarbetarna i mellansverige krävde lönehöjning 1928. Gruvarbetarnas löner hade då behållits på den låga nivå som lönesänkningsoffensiven i början på 20-talet fastställt.

Arbetsköparna krävde lönesänkningar på mellan 10 och 15 % samt en treårig avtalsperiod. Det svenska gruvarbetarförbundet fick under denna konflikt ekonomiskt stöd av det sovjetiska gruvarbetarförbundet. Detta ogillades starkt av LO, som mitt under pågående strejk krävde av svenska gruvarbetarförbundet att de skulle bryta samarbetet med de ryska kamraterna. De ryska gruvarbetarna bidrog mer till strejkunderstödet än LO (en miljon i förhållande till 600 000 kronor).

Avtalet träffades utan omröstning efter 8 månaders strejk och innebar oförändrade timlöner.

Samtidigt ägde en annan stor konflikt rum. Arbetsköparna krävde inom pappersmasseindustrin lönesänkningar med 521 kr/år och en treårig avtalsperiod. Arbetarna vägrade och gick i strejk. Arbetsköparna lockoutade då arbetarna inom pappersmasseindustrin, sågverken och pappersbruken. Inte mindre än tre gånger försökte förbundets förhandlare få arbetarna att vid omröstning godta lönesänkingsavtal eller fullmakter för förhandlarna att själva sluta avtal, utan att medlemmarna fick bestämma.

Pappersmassearbetarna förkastade dessa lömska försök. Konflikten slutade med att LO:s landssekreteriat beordrade förhandlarna att godta en uppgörelse vid bordet. Därmed förhindrades medlemmarna från att bestämma om sina lönekrav. Men denna uppgörelse innebar i stort oförändrade löner, det vill säga att lönesänkningsoffensiven misslyckats.

Detta var en obehaglig situation för LO:s och förbundets ledning. För att erhålla arbetsfred åt monopolkapitalet var man tvungen att bryta mot principen att medlemmarna själva skulle bestämma om godkännande av avtalen.

Klassamarbetspolitiken avslöjades och rönte ett bakslag 1931.

Den hårdnande klasskampen i början på 30-talet avslöjade också klart LO:s klassamarbetspolitik. Militärens dödsskjutning av arbetarna i Ådalen kastade sitt eko även över LO-ledningens arbetarfientliga verksamhet i arbetsfredskommittén.

Vid LO:s kongress 1931 gick flera avdelningar ut med hårda motioner mot LO-ledningen för dess deltagande i arbetsfredskonferensen, -delegationen och -kommittén.

Målarförbundets styrelse yrkade på att samarbetet i delegationen skulle upphöra. Metalls avdelning i Bofors ville å lägga LO:s medlemmar att senast 31/12 1931 utträda ur kommittén. Metalls avdelning i Arvika ville stämpla samförståndssträvandena i LO:s ledning. Avdelningen ville utfärda förbud för LO:s medlemmar att delta i kapitalistkonferenser och arbetsfredsdelegationer. Avdelningen ansåg detta vara ”att spänna fackrörelsen för kapitalismens vagn”. Följden hade blivit ökade utrensningar inom fackföreningsrörelsen av dem, som inte accepterade samförståndstanken. I ytterligare många fler motioner gick man hårt åt LO-ledningens klassamarbetspolitik.

Visserligen stämplades inte LO-ledningen av kongressen för sitt deltagande i arbetsfredskonferensen men kongressen beslöt ändå att LO-representanterna i arbetsfredskommittén skulle utträda ur densamma.

Samförståndstanken skulle dock snart uppenbara sig igen och slutligen resultera i Saltsjöbadsavtalet 1938 och stadgarna 1941, varigenom LO-ledningen definitivt blev en del av statsapparaten.

En opposition växte fram.

De kampberedda arbetarna hade under slutet av 20-talet organiserat sig i Enhetskommittén. Denna anordnade i januari 1929 en konferens, varvid 477 fackföreningar av 4383 var representerade. Enhetskommittén syftade till att ena arbetarna på kampens grundval. Den hade bildats vid en konferens 1926, där 300 fackföreningar var representerade.

Efter LO-ledningens förräderi mot pappersindustriarbetarna var självfallet dessa i stor omfattning representerade på konferensen. LO-ledningen insåg faran att de skulle mista sitt grepp över arbetarna och utfärdade i april 1929 ett cirkulär (638) vari man framhöll att anslutning till Enhetskommittén var oförenligt med medlemskap i LO.

Enhetskommittén dog 1929 då arbetarna – ledda av dåliga rådgivare (Kilbomgruppen) – kapitulerade inför detta hot. Men klasskampen försvinner aldrig i det kapitalistiska samhället och när kapitalismen gick in i en mycket svår ekonomisk kris i början av 1930-talet hårdnade kampen ånyo.

Svensk författningssamling

Utkom från trycket den 12 mars 1971
SFS 1971:43

Lag

om förnyad giltighet av vissa kollektivavtal;

given Stockholms slott den 12 mars 1971.

Vi GUSTAF ADOLF, med Guds nåde, Sveriges, Götes och Vendes Konung, göra veterligt: att Vi, med riksdagen', funnit gott förordna som följer.

Har i konflikt om arbetstagares anställnings- eller arbetsvillkor vidtagits stridsåtgärder som hotar väsentliga medborgarintressen, får Konungen förordna att kollektivavtal, som senast ägde tillämpning mellan parterna i konflikten, på nytt skall äga giltighet som sådant avtal. Förordnande kan avse en tid av högst sex veckor och gäller längst till den tidpunkt då nytt kollektivavtal träffas.

Denna lag träder i kraft omedelbart. Förordnande får ej avse tid efter den 25 april 1971.

Det alla som vederbör hava sig hörsamligen att eftersätta. Till yttermera visso hava Vi detta med egen hand underskrivit och med Vårt kungl. sigill bekräfta låtit.

Stockholms slott den 12 mars 1971

GUSTAF ADOLF
(L. S.)

ERIC HOLMQVIST
(Inrikesdepartementet)

Den 11 mars 1971 tog riksdagen en ny antistrejklag. Regeringen gavs fullmakt att för en tid av sex veckor återinföra kollektivavtal som uppsagts. Formellt var lagen riktad mot SACO och SR, vilka då hade strejkat i fem veckor. Strejken var dock framprovocerad av den socialdemokratiska regeringen. Genom att därvid underblåsa de sekundära motsättningarna mellan arbetare och tjänstemän kunde regeringen därvid överrumpla det svenska folket med den nya antistrejklagen. Genomförandet av lagen måste ses mot bakgrund av att svåra ekonomiska kriser hotar de imperialistiska länderna. Något avgörande nytt innebär inte lagen, eftersom de klassarbetande fackförbundsledningarna redan frångått lönearbetarna den lagliga strejken som vapen.

1930-talet. Klassam arbetspolitiken förstärktes

Ekonomisk kris.

Den ekonomiska krisen nådde Sverige vid mitten av 1930. Den hade dessförinnan drabbat USA i oktober 1929 och efterhand spritt sig till andra monopolkapitalistiska länder.

Monopolkapitalismen är ett världssystem och krisen i det ledande monopolkapitalistiska landet spred sig till de övriga monopolkapitalistiska länderna.

En rapport över produktionens omfattning i 48 länder visar krisens omfattning. Mellan 1929 och 1931 minskade produktionen av stenkol i dessa länder med 20 % och produktionen av järn med över 40 %. Men krisen skulle ytterligare förvärras. Från 1929 till 1932 sjönk världshandeln med 25 % och världens industriproduktion med 30 %.

Exportvolymen från Sverige minskade mellan 1929 och 1932 med 40 % för trävaror, 55 % för tändstickor, 26 % för pappersmassa, 80 % för järnmalm. Exportvärdet för maskiner minskade med 57 %.

Krisen medförde mycket stora produktionsinskränkningar i metall-, pappers-, sågverks-, och gruvindustrin. Antalet arbetstimmar i gruvor och metallindustrin minskade med 30 %, i träindustrin med 35 % och i kemisk-tekniska industrin med 33 %.

Som en följd av produktionsinskränkningarna ökade arbetslösheten våldsamt. Vissa fack som Sågverks med 67 % arbetslösa, Murarna med 65 % arbetslösa och gruvarbetarna med 40 % drabbades av en katastrofal arbetslöshet. I början av 1933 uppgick den totala arbetslösheten till cirka 30 %. Sedan krisen övervunnits och ekonomin tillfälligt stabiliserats höll sig sedan arbetslösheten på cirka 10 % en bit in på 1940-talet.

Liksom i flera andra länder följde i krisens spår även en finans kris och när England övergav guldmyntfoten följde Sverige efter. Dåtidens mäktigaste finansman i Sverige, Ivar Kreuger störtades. Han kontrollerade vid sitt störtande bland annat 75 % av världens tändstickstillverkning, den nybildade storkoncernen Svenska Cellulosa AB, LM Ericsson och en stor post i Gränges.

Vid Kreugerkoncernens sprängning övertogs flera av de viktigaste företagen av Wallenberg, vilken också hade legat bakom upplösningen av koncernen. En monopolkapitalistisk grupp hade slagit ut en annan.

Men Kreugerkoncernens fall var bara en parentes i den allmänna kris, som innebar produktionsinskränkningar inom alla sektorer, Mest drabbades de sektorer, där det svenska monopolkapitalet under 1920-talet skaffat sig en ställning på världsmarknaden. under högkonjunkturen hade andra länders import av svenska varor ökat kraftigare än deras totala import. Under krisen minskade importen från Sverige kraftigare än totalimporten.

Lönesänkningsoffensiv, strejker och klassarbetspolitik 1931 – 1932.

Arbetsköparna gick nu ut med hårda lönesänkningsskrav, för att tvinga de arbetare som inte blivit avskedade att med sänkta löner betala krisens verkningar.

En av de första kraftmätningarna ägde rum inom textilbranschen, där textilarbetarna haft samma löner sedan 1925 – alltså under hela högkonjunkturen.

Inför hotet om radikalisering av textilarbetarna och risken att förlora greppet över dem sade textilarbetsförbundet upp avtalet och gick ut i strejk. Men förbundet förvandlade kampen för högre löner och bättre arbetsvillkor till en nederlagskamp. Förbundsledningen skyddade strejkbrytare och hotade de arbetare, som ville föra en offensiv kamp, med uteslutning. Arbetarna lyckades inte välja egna självständiga kamplösningsleder. Förbundsledningen accepterade sedan ett lönesänkningssavtal, som arbetarna genom omröstning dagen innan hade avvisat.

Men arbetarna förde även en segerrik kamp. I Halmstad och vid Lång rörs sulfittfabrik vid Marma våren 1931 leddes de ekonomiska striderna till seger av eniga arbetare. Denna kamp visade också tydligt på statens funktion som monopolkapitalets förtryckarapparat. I Halmstad ställdes kulsprutor upp mot demonstrerande arbetare och i Ådalen mördades fem fredliga demonstranter av militären. Arbetarna i hela Sverige slöt upp i väldiga demonstrationer mot detta våldsdåd.

Ådalshändelsernas ”rättsliga” efterspel innebar 21 dagars vaktarrest för militären å ena sidan och sammanlagt nästan 5 års fängelse för arbetare och journalister å den andra sidan. Statsapparaten visade verkligen vems intressen den tjänade. På representantskapets möte 1933 bekände LO:s ordförande färg och sade om Ådalshändelserna 1931, att socialdemokratiska pressen borde ha angripit kommunisterna i stället för militären i samband med dessa händelser.

Lönesänkningsoffensiven fortsatte. I slutet av 1931 sades avtalen upp för bland andra metall, pappers och sågverksindustrin. Arbetsköparna gick ut med kraftiga lönesänkningsskrav (exempelvis för pappersmasseindustrin 20 %)

För att lura metallarbetarna proklamerade fackförbundsledningen strejk vid några företag och undertecknade sedan ett lönesänkningssavtal på 4-6 %. Här hade metallverkstädernas arbetare vid omröstning dessförinnan sagt nej till avtalet.

Sågverksarbetarna förkastade vid omröstning ett av sin egen förbundsstyrelse rekommenderat avtal, vilket innebar lönesänkningar på 6-9 %. Förbundsstyrelsen och förhandlarna godkände trots detta avtalet. Mot detta protesterad; avdelningen i Svartvik och gick i strejk. Avdelningen uteslöts därefter av förbundsstyrelsen – för att avdelningen följt omröstningens resultat, där 67 % av de röstande förkastat avtalsförslaget.

SEGERNS förutsättningar i pappersmassestrejken. Kamrater!

Verkligheten själv ger allt. åskådligare exempel på hur den reformistiska fackföreningsbyråkratin systematiskt, bakom masken av falska fraser och bedrägliga manövrar, försöker att

organisera pappersmassearbetarnas strejk till nederlag och hur de nu, då förutsättningarna för en seger för pappersmassearbetarna är gynnsam, i öppet samarbete med arbetsköparna och polisen organiserar strejkbryteriet, för att omintetgöra stuveriarbetarnas sympatiaktioner.

Denna brottsliga politik söker reformistledarna försvara med fraser om att ”strejker i massaindustrin fortgår under sämsta tänkbara förutsättningar” (Per Albin Hansson) att, ”objektivt sett är läget så dåligt som möjligt och förutsättningarna för en lyckad aktion minimala” (LO:s tidning Fackföreningsrörelsen nr 15). Landsorganisationens tidning förklarar vidare att pappersmassearbetarnas ”tilltag” att ’taga upp kampen mot lönesänkingsförsöken är en ”självrådighet som inte rimmar riktigt med den samhörighetskänsla, som förenar de olikas industriernas arbetare” och att de ”strejkande inte skall bli förvånade, om de inte erhåller den uppmuntran från andra arbetargrupper och deras organisationer som de önska komma i åtnjutande av”.

Är förutsättningarna för en seger i pappersmasseindustrin de ”sämsta tänkbara”? Nej, de är gynnsamma och en riktig taktik leder till seger för de kämpande arbetarna! Den officiella statistiken ger några talande siffror om utvecklingen av pappers- och pappersmasseindustrin. Exporten av papper och papp samt även pappersmassa har nämligen från mitten av 1931 ständigt ökat. Orsaken till detta var den stora norska pappersarbetarstrejken på sommaren, som ledde till att de svenska arbetsköparna tillfälligt övertog de norska arbetsköparnas order. Den därpå följande valutaförsämringen i höstas blev en ny stimulans för pappers- och pappersmasseexporten, varför stegringen fortsatte efter den norska strejkens slut. Under fjärde kvartalet ställde sig pappers- och pappersmasseexporten i jämförelse med fjärde kvartalet 1930 på följande sätt:

Export av papper och pappersmassa i 1,000 ton okt. –dec.

	Papper och papp	Pappersmassa
1930	111,90	592,5
1931	140,22	619,0

Denna stegring fortsatte även under januari och april i år, för vilken tid exportsiffrorna i jämförelse med samma tid åren 1930 och 1931 visar följande bild:

	Papper och papp	Pappersmassa
1930	157,65	294,6
1931	118,13	218,5
1932	162,59	247,4

Export av papper och pappersmassa i 1,000 ton jan.—april.

Det är siffror som visar svindel i reformistledarnas påståenden när de försöker inbilla arbetarna att strejken är hopplös, därför att arbetsköparna skulle vara lika belåtna med att produktionen står stilla. Det är inte utan orsak, som högertidningen Nya Dagligt Allehanda skriver, att en strejk i pappersmasseindustrin skulle vara en nationalolycka”. Vi har sett hur man med alla medel från reformistiskt och borgerligt håll försöker avvärja strejken, vilket bevisar att borgarna fruktar en effektiv strejk i pappersmasseindustrin.

Läget är nu gynnsamt för en seger i pappersmasseindustrin! Därför stegras försöken från arbetsköparnas, reformisternas och polisens sida att strypa arbetarnas kamp och hindra utlösandet av sympatiaktioner.

Alla krafter måste därför mobiliseras för att göra pappersmassestrejken effektiv, för att slå ned reformistledarnas strejkbryteripolitik och rycka strejkledningen ur reformisternas händer.

Effektiv blockad av pappersmassan, utvidgandet av strejken till alla de pappersmassfabriker, som nu är i gång, sympatiaktioner av pappersbrukens arbetare, stärkandet av strejkledningarna genom avsättandet av alla anhängare av reformisternas kapitulationspolitik och deras ersättande med kampvilliga kamrater, en offensiv mot reformistledarnas splittringspolitik, vilken tagit sig uttryck i bl. a. uteslutning av Stugsunds stuveriavdelning, som vägrat underkasta sig LO:s och Transports lednings strejkbryteripolitik — det är vägen till pappersmassestrejkens seger.

Slå tillbaka alla manöverförsök, som söker att avleda arbetarnas uppmärksamhet från omedelbar handling, genom att inbilla dem att genom krav på reformistledarna går det att tvinga dessa att vidtaga effektiva åtgärder. Reformistledarna är kapitalismens agenter och har tagit till uppgift att förråda de kämpande arbetarna. Arbetarna kan föra sin kamp till seger endast genom att skapa enhetsfronten underifrån och rycka ledningen ur reformistledarnas händer.

Organisera segern!

Avkoppla de reformistiska ledarna från strejkens ledning!

Förstärk strejkledningarna. Rensa ut alla anhängare av reformistledarnas kapitulationspolitik!

Skapa enhetsfront mellan stuveri- och pappersmassarbetarna, organisera sympatistrejker för att hindra transport och lastning av pappersmassa!

Utvidga strejken till att omfatta hela pappersmassaindustrin!

Till kamp mot reformisternas nederlags- och splittringspolitik!

Röda Fackliga Oppositionen.

Rikskommittén.

RFO-flygblad i pappersmassestrejken 1932.

Inom pappersindustrin upprepades mönstret. Ett medlingsförslag på 4 % lönesänkning vid pappersbruken och 7 % vid massafabrikerna – siffror som genom vissa undantagsbestämmelser till och med kunde bli större – tillstyrktes av förbundsstyrelsens ledning, sedan LO:s landssekreteriat vägrat godkänna eller stödja en strejk.

Arbetarna förkastade avtalet, 85% mot vid massaindustrin och 51% mot vid pappersbruken. LO-ledningen tryckte på för ett godkännande av avtalen.

Förbundsledningen godkände avtalet för pappersbruken och sprängde därmed strejkfronten. Förbundsstyrelsen begärde senare fullmakt av medlemmarna att själv godkänna avtalen men fick nej. Trots detta undertecknade förbundsstyrelsen ett ännu sämre avtal än det som gått ut till omröstning. Även här fanns kampberedda arbetare villiga att försvara sina och klassens intressen. Deras kamp ströps dock av förbundsledningen. De radikala arbetarna i Kramfors och Ulfvik kastades ur förbundet. Förbundsstyrelsens sprängning av strejkfronten och godkännande av avtalet hade föregåtts av mycket starka påtryckningar från LO-ledningen. Längs norrlandskusten gick transportarbetarna våren och försommaren 1932 mot sitt fackförbunds och LO:s förbud ut i sympatiblockad med de strejkande massaarbetarna. LO och Transport hotade utesluta de arbetare som gick emot förbudet. De som inte vek sig uteslöts också. Detta innebar ett rejält handtag från LO åt arbetsköparna, som skulle kunna skeppa ut vinterns lager av pappersmassa.

På flera orter vägrade dock transportarbetarna återgå till arbetet. Sedan arbetsköparna från Stockholm hämtat fyra logementsfartyg med strejkbrytare skärptes motsättningarna på

strejkorterna. Ett stort antal poliser inkallades från andra städer och sköt ner två arbetare i Clemensnäs och tre i Sandarne.

SAP bildade regering 1932.

1932 trädde en SAP-regering till. Detta fick även följder för LO:s agerande. LO var då som nu intimt sammanflätat med SAP. SAP strävade till att avhjälpa kapitalismens kris. Någon kamp mot de fackliga klasslagarna fördes aldrig trots att socialdemokraterna hade röstat emot införandet av dem i riksdagen 1928 och trots att man då uppmanat arbetarna till landsomfattande demonstrationer mot lagarna.

Men så var också dessa manövrer 1928 endast avsedda att behålla LO/SAP-ledningens grepp över arbetarklassen och inte ett uttryck för LO/SAP-ledningarnas verkliga åsikter.

Socialdemokraterna inträdde i regeringen för första gången under 1920-talet. Under 20-talet sökte man, när man var i regeringsställning, förvalta staten på bästa sätt åt monopolkapitalet. Dock var SAP då fortfarande – med tanke på sina väljare och medlemmar - tvunget att gå emot vissa uppenbart arbetarfientliga åtgärder från statens sida. Ett exempel på när socialdemokraterna på detta sätt kom i motsättning till staten är Stripakonflikten.

I slutet av 20-talet hade Keynes ekonomiska teorier börjat omfattas av de ledande socialdemokraterna. Dessa teorier innebar vare sig socialism eller jämlikhet men eventuellt mindre arbetslöshet. De gick ut på ett mycket aktivare engagemang från statens sida i det ekonomiska livet. Sociala reformer skulle hjälpa upp efterfrågan i kristider samtidigt som ”nödhjälpsarbetena” utfördes inom sådana områden, där de kom till nytta för monopolkapitalet (järnvägar, vägar etc).

Väl i regeringsställning 1932 inriktade sig SAP nu på en arbetslöshetspolitik, som kunde dämpa den sociala och politiska oron. Samtidigt gick man med ännu hårdare medel in för att skapa monopolkapitalets arbetsfred.

Klassarbetspolitiken fortsatte i strejkerna 1933 – 34.

En sjöstrejk organiserades 1933 av förbundsledningen till nederlag för sjömännen. Det lönesänkingsförslag man gick ut i strejk mot – efter att 80% av de röstande förkastat det – godkände sedan förbundsledningen efter bara 22 dagars strejk. Men strejken var också enbart avsedd att ta initiativet från de kampberedda revolutionära sjömännen.

1933 utbröt en långvarig strejk inom byggnadsbranschen, som även den av förbundsledningen organiserades som nederlagsstrejk. Brådskande arbeten undantogs från strejken. Denna strejk blev besvärande för SAP, som satt i regeringsställning. Man ville ha arbetsfred och då speciellt framåt 1934, då byggnadsarbetarna behövdes för att få monopolkapitalisternas ekonomi på fötter igen. Botten i konjunkturedgången hade nämligen nåtts och nu pekade kurvan svagt uppåt igen.

Efter mycket hårda påtryckningar från regeringen på LO och från LO på förbundsledningarna, och i samverkan med lockouthot från arbetsköparna mot 200 000 arbetare, tvingades ledningen för murarförbundet av LO att skriva På det nya lönesänkingsavtalet.

RFO hotade klassarbetspolitiken. LO utslöt kampberedda, revolutionära arbetare.

Arbetarklassens vägran att acceptera arbetsköparnas lönesänkingskrav hade alltså vid flera tillfällen lett till omfattande strejker. Genom skickligt underminerings- och splittringsarbete hade dock förbunds- och LO-ledningarna lyckats häva många av strejkerna, på bekostnad av arbetarnas intressen. Men för att kunna göra detta hade man ofta blivit tvungen att gå emot

resultaten av omröstningarna bland medlemmarna i förbunden. Dessutom hade man exempelvis förhindrat sympatistrejker bland stuvarna när massaarbetarna strejkade 1932.

Detta agerande från LO:s och förbundens sida hade möjliggjort genomsnittliga reallönesänkningar med 10% och skapat starkt missnöje bland arbetarna. Arbetarna ville kamp för att försvara sina levnadsvillkor men detta ville inte LO och förbundsledningarna. De kampdugligaste arbetarna, som inte var anfäktade av klassamarbetsideologin, samlades i Röd Facklig Opposition (RFO), vilken var en oppositionsrörelse inom fackförbunden. Den drivande kraften i RFO var Sveriges Kommunistiska Parti.

LO uppmärksammade att arbetarmassorna höll på att revolutioneras och tog till motåtgärder. Den omedelbara motåtgärden var uteslutningar ur förbunden. På en del platser skedde även samarbete med arbetsköparna för att avskeda arbetare. Från LO:s representantskapsmöte i april 1933 skickades ett cirkulär (nr 807) ut, som gick till våldsamma angrepp mot de kampberedda arbetarna. Man kallade de kampberedda revolutionära arbetare, som var med i SKP för marodörer och skadegörare. Dessutom uppmanades fackförbunden att utesluta alla medlemmar av RFO och Sveriges Kommunistiska Parti, sektion av Kommunistiska Internationalen.

Förbunden uppmanades alltså att driva på den redan pågående uteslutningskampanjen. Tidigare hade arbetare i Metall, Sågverks, Pappers, Gruv, Transport m.fl. förbund uteslutits och nu intensifierades uteslutningarna. Detta var ett sätt att snabbt söka eliminera och isolera oppositionen inom fackföreningsrörelsen varhelst den dök upp.

LO koncentrerade makten till ledningen och stiftade lagar.

Läget i Sverige i början av trettioalet var alltså följande. Kapitalismen hade genomgått en svår ekonomisk kris. Med stora ansträngningar hade LO försökt bevara arbetsfreden åt monopolkapitalisterna, för att därmed rädda dem ur krisen. SAP hade kommit i regeringsställning 1932 och inriktade sig nu på att rycka upp den monopolkapitalistiska ekonomin. 1934 började uppgången på allvar i ekonomin efter att SAP/LO lyckats strypa byggstrejken.

Industrin hade detta år på många ställen uppnått den produktionsmängd, som den hade innan krisen. Under denna högkonjunktur fick hemmamarknaden större betydelse men jämfört med andra länder förbättrade ändå Sverige sin ställning som exportland. Medan alla länders import ökade med 43% ökade deras import från Sverige med 113% under perioden 1932-37.

1930-talets högkonjunktur innebar i stort sett en monopolkapitalets skördetid för de "rationaliserings"metoder (tidsstudier, löpande band etc) och nya varor som införts under 20-talets högkonjunktur.

De stora strejkernas tid var slut för denna gång i och med strypningen av byggarbetarstrejken. Under perioden 1932-34 hade arbetarna genom strejker undanhållit arbetsköparna från 3 miljoner arbetsdagar per år. Arbetsköparna hade inte svarat med lockout i lika stor utsträckning (400 000 arbetsdagar per år) utan i stället avskedat arbetarna under krisen.

Till förbundsstyrelser, avdelningar och medlemmar.

Mot skadegörarna inom fackföreningsrörelsen.

Landsorganisationens representantskap finner det vara på hög tid, att fackföreningsrörelsens skadegörare avskiljas från fackföreningarna.

På order från Moskva söka sillénkommunisterna genom den av dem startade R.F.O. – Röda Fackoppositionen förleda den svenska fackföreningsrörelsen att i sitt arbete för förbättrande av arbetarnas ekonomiska och sociala ställning tillgripa metoder, som äro oförenliga med västerländsk rättsuppfattning och därför i högsta grad skadliga för arbetarna och deras organisationer.

R. F. O. är en mot fackföreningsrörelsen illojal organisation, vars uppgift, enligt de ryska lärofäderna är att med ”användande av alla tänkbara slag av list, förslagenhet, illojala metoder, undanhållande och förtigande av sanningen” söka tränga in i fackföreningarna för att utföra sitt förstörelsearbete. Den sillénska It. F. O.-organisationen har till främsta uppgift att söka spränga fackorganisationerna och i detta sitt brottsliga arbete skola de enligt ryska order engagera t. o. m. oorganiserade arbetare.

Då en arbetskonflikt utbryter skall It. F. tt. enligt de ryska uppdragsgivarnas order tillvälla sig ledningen av konflikten. Förbundens i stadgeenlig ordning valda ledare skola misstänkliggöras. Allt vad de åtgöra betecknas som förräderi mot arbetarna etc. Arbetarna uppmanas att bryta mot gällande stadgar tätt organisationsbestämmelser.

Det måste göras slut på dessa illegala och organisationsskadliga metoder, som leda till splittring och förintelse av arbetarerörelsen. Enighet, solidaritet 1 och lojalitet äro de tecken, i vilka arbetaregasten vunnit sina framgångar. Den fria, svenska fackföreningsrörelsen kan icke finna sig uti att den göres till tummelplats för lejda provokatörer. Det är förunderligt, att en enda svensk arbetare kan låta sig dåras av det ryska silléneriet, en lära som frantager medlemmarna allt initiativ och all självbestämmanderätt och lägger denna hos en liten klick självkorade diktatorer.

Vid arbetskonflikter under innevarande och föregående år ha dessa sillenska provokatörer inom R. F. O. gjort allt för att få till stånd sammanstötningar mellan polisen och de strejkande. Vi erinra om händelserna i Clemensnäs, Ryske och Sandarne. Vi erinra om lappodådet i Göteborg den 23 mars detta år.

Våldsdåd och överfall på fackföreningslokaler och fackföreningsfunktionärer ha även organiserats av R. F. O. Vi erinra om våldsdådet mot Sjöfolksförbundets lokaler och dess funktionärer i Göteborg och Malmö. Vi erinra om att det t. o. m. förekommit, att sillénarna på fackföreningsmöten (Transportarbetarefackföreningen i Stockholm) överfallit en misshaglig talare.

Hur det går till på ett möte med sillénare i församlingen framgår av en skildring i Social-Demokraten av sjöfolkets ombudsman. Han berättar: ”En upprorisk negerby skulle te sig mycket civiliserad vid en jämförelse med de bolsjevikfrälsta sjömännen vid strejkmötet i Stockholms Folkets hus A-sal. Det är helt enkelt omöjligt att ge ett utomstående en föreställning om det avgrundsliv som uppstod när sillénarna upptäckte att de icke förfogade över majoritet vid mötet. De ylade som vilda hundar, och det var ett rent under att icke en svår olycka inträffade, ty de uppträdde fullständigt vettlöst. Ilade motsidan efterapat metoderna, sk är det säkert att en fruktansvärd katastrof blivit följden. Jag trängdes upp i ett hörn och hotades med stryk av en samling fanatiker, som tycktes sakna kontroll åtminstone över ett av människans fem sinnen. Maken har jag aldrig varit med om eller ens kunnat föreställa mig såsom möjligt i ett land med civiliserad befolkning.”

Det måste bli ett slut på dessa våldsdåd. Arbetareklassens rättvisa sak skadas av dessa marodörer. Fackföreningarna måste slå vakt om enigheten, solidariteten och lojaliteten, den grund varpå arbetarna mödosamt byggt upp sina organisationer. Arbetareklassens läge är särskilt svårt för närvarande. Men låt icke provokatörer och oansvariga element bryta ned vad som kostat flera tiotal år av möda att bygga upp. *Fackföreningarna måste värna*

fackföreningsrörelsens enighet och arbetsduglighet. Fackföreningarna måste slå vakt om friheten och demokratin.

I detta syfte måste alla behövliga kraftåtgärder vidtagas för att hålla de sillénkommunistiska skadegörarna borta. Antingen de uppträda som medlemmar av It. F. O. eller under annan skylt måste de genom illojal och skadegörande verksamhet anses ha förverkat sitt medlemskap i Landsorganisationen och böra av förbunden uteslutas.

I kampen för samhällets omdaning på fredlig väg och mot de krafter som syfta till upprättande av en diktatur äro alla goda krafter välkomna. En förutsättning för ett ärligt och solidariskt arbete i dessa syften är likväl, att de samverkande krafterna bekänna sig till de demokratiska grundsatser, som den svenska arbetarörelsen gjort till sina. Den, som själv hyllar våldet, bekänner sig till diktaturen eller arbetar för att förstöra och kompromettera den fackliga rörelsen, har inges plats i de svenska arbetarnas enhetsfront. Intet tyder på att sillénkommunisterna undergått någon sinnesändring i detta hänseende. Tvärtom tyder åtskilligt, som under den sista tiden inträffat, på att de alltjämt söka skada fackföreningsrörelsen genom att utnyttja densamma för egna syften, främmande för fackföreningsrörelsen. På grund därav och då deras verksamhet endast gagnar de reaktionära krafterna måste det framhållas, att varje enhetsfront med dessa element är otänkbar.

Det är emellertid icke enbart de sillénkommunistiska elementen, som skada den fackliga rörelsen i landet. Även i övrigt förekommer en del fackligt självsvåld, som icke kan tolereras och som direkt sätter vapen i motståndarnas händer. Stadgar och avtal sättas utan vidare ur kraft, när det passar de egna intressena, och övergrepp ha förekommit som äro upprörande. Det måste anses vara plikt för de anslutna förbunden att på allt sätt söka stävja dylikt självsvåld. *Ingen feghet eller undfallenhet får visas, när det gäller att upprätthålla respekten för stadgar och i stadgeenlig ordning tillkomna beslut. Det får ej tolereras, att medlemmar och medlemsgrupper operera vid sida an de ansvariga instanserna och obekymrade av vad stadgar och avtal säga, driva sin egen fackföreningspolitik.*

Representantskapet beslutar därför rikta en bestämd uppmaning till förbundsstyrelserna och avdelningarna

att med alla de medel, som stå till buds, upplysa medlemmarna om sillénarnas skadegörelse inom fackföreningsrörelsen, och om nödvändigheten av att i alla avseenden iakttaga ett lojalt och solidariskt uppträdande;

att ur fackföreningarna utesluta alla medlemmar av R. F. O. samt jämväl andra, som bedriva fackföreningsskadlig verksamhet.

Stockholm den 12 april 1933.

Enligt beslut av Landsorganisationens Representantskap.

För Landsorganisationen i Sverige
Landssekreterariatet:
Edvard Johanson.

Landssekreterariatet tillgrep allt hårdare åtgärder i samband med de allt mer skärpta klasstriderna. I cirkulär 807 från 1933 krävdes uteslutningar av alla kommunister, medlemmar i Röd Facklig Opposition och andra kampvilliga arbetare.

Under högkonjunkturen förblev antalet genom strejker och lockouter förlorade arbetsdagar (300 000 per år genom strejker och 400 000 per år genom lockouter) på en jämfört med

nutiden hög nivå. Arbetslösheten förblev ca 10% under hela 1930-talet. Hotet om nya kriser för kapitalismen kvarstod.

1937-38 var en ny ekonomisk kris på väg men den hejdades av krigsrustningarna. I stället följde alltså en politisk kris genom andra världskriget.

Samma faktorer som orsakat kollektivavtalslagstiftningen var nu orsaker till att nya åtgärder (centralisering och samarbetsavtal) företogs för tryggnad av "arbetsfreden". Faktorerna var alltså:

- Ökad känslighet för störningar i en alltmer utvecklad industri
- Hotet om nya kriser för kapitalismen
- Den omfattande strejkrörelsen i början av 30-talet
- De starkt ökade möjligheterna för en revolutionering av arbetarklassen

LO:s kamp i början av 30-talet mot de arbetare som ville kämpa för sina levnadsvillkor hade skapat missnöje och möjliggjort en revolutionering av arbetarna.

- En god jordmån för revolutionering av arbetarna skapas av strejker då arbetarna enas i gemensam kamp mot fienden och lär känna sin egen styrka. – Förutom den omedelbara åtgärden med uteslutningar försökte LO-ledningen därför på sikt hindra liknande situationer att uppkomma.

Den segerrika strejkkampen utgjorde en stor fara monopolkapital och klassarbetspolitiker. Strejkkampen måste strypas. För att göra detta arbetade LO/SAP på två vägar. Den ena vägen var en revision av stadgarna, så att strejkkamp skulle kunna förhindras av LO- och förbundspamparna. Som ett led i detta antog LO:s representantskap i november 1933 ett förslag till normalstadgar för förbunden. Dessa innebar att medlemmarna ej skulle ha någon bestämmanderätt över förbundets agerande i löne- och avtalsfrågor.

Med hjälp av nya stadgar ville man förhindra att arbetarna gick ut i strejk för sina krav. Man ville förhindra arbetarna från att skapa en enhet på kampens grund.

Redan 1931 hade järnvägsmannaförbundets ordförande Albert Forslund (1936 LO-ordförande) krävt en centralisering av bestämmanderätten från förbunden till LO-ledningen. LO:s tidning "Fackföreningsrörelsen" visade samma olust inför förbundets möjlighet att sprattla, när LO ströp kampen i förbunden. Detta framkom i en kommentar till byggarbetarkonflikten 1933-34. I kommentaren talade man om de risker som var förbundna med förbundens självbestämmanderätt.

1937 tillsattes en kommitté med uppgift att förbereda en stadgerevision. 1941 antog LO nya stadgar, vilka i realiteten innebar att inga strejker kunde genomföras utan Landssekretariatets medgivande. Dvs. det skedde en centralisering av beslutsrätten från förbundsledningarna till högsta LO-ledningen.

Den andra vägen i försöken att kväsa kampen var ytterligare facklig tvångslagsstiftning. Det blev dock till slut, med undantag för varsellagen, inga ytterligare lagar som begränsade arbetarklassens kampmöjligheter. I stället tog LO på sig den lagstiftande rollen i och med att Saltsjöbadsavtalet undertecknades 1938.

Med detta huvudavtal – vars åttlydnad var lagstadgad med hjälp av kollektivavtalslagen – begränsades strejkrätten när den berörde samhällsviktiga funktioner samt reglerades förhandlingarna i andra frågor än lönefrågor. Därmed erhöles den av LO-ledningen önskade centraliseringen i dessa frågor. Dessutom fastställdes förbundsledningarnas diktatur över medlemmarna i frågan om stridsåtgärder (strejk, blockad).

Saltsjöbadsavtalet samt ytterligare lagstiftning

Här kommer LO/SAP:s ställningstaganden i det parlamentariska utredningsarbetet och i förhandlingarna fram till, Saltsjöbadsavtalets undertecknande att beskrivas. För att kunna ge en bild av de ”reträter” LO/SAP gjorde från 1928 års ställningstagande krävs en relativt utförlig beskrivning. Läsaren får därför inte glömma de verkliga orsakerna till att Saltsjöbadsavtalet kom till. Dessa orsaker har beskrivits i de föregående kapitlen. Läs om dessa avsnitt ifall du inte har läst dem nyligen. Vi har satt citattecken om ”reträter” ovan, eftersom ställningstagandena från LO och SAP 1928 mot kollektivavtalslagen enbart var taktiskt betingade och orsakade av arbetarmassornas stora missnöje med dessa lagar.

”Tredjemans” lagstiftning?

Den ekonomiska utvecklingen med en svår kris i början på 30-talet och hotet om nya kriser hade skärpt klasskampen. Omfattande strejker hade utbrutit som svar på arbetsköparnas lönesänkningsoffensiv. Dessa strejker hade skapat en god jordmån för en revolutionering av arbetarna. Många arbetare sökte vinna en enighet på kampens grund gentemot arbetsköparna. Detta krävde också en kamp mot LO-ledningen och fackförbundsledningen.

Samtidigt krävde Sveriges växande betydelse som exportland och industrins utveckling ”arbetsfred” för att monopolkapitalets profiler inte skulle hotas.

Det var av dessa orsaker frågan om ytterligare facklig lagstiftning i syfte att illegalisera arbetarnas kampmöjligheter aktualiserades.

I riksdagen drev högern dessa frågor. Det slagträ man använde sig av var den s. k. ”tredje mans rätt”. Med detta menade man att stridsåtgärder ej fick rikta sig mot exempelvis köpmän som sålde bojkottade företags varor. Dessutom ville man i en del fall likställa strejkbrytare med ”tredje man”.

Bland andra motionerade år 1932 Hjalmar von Sydow om lagförslag om ”tredje mans rätt”. von Sydow hade fram till 1931 varit Arbetsgivareföreningens verkställande direktör. Socialdemokraterna syntes vackla i fråga om ytterligare facklig klasslagstiftning.

Man tog inte avstånd från högerns angrepp mot arbetarnas kamp i lokala lönetvister. Högern betecknade sådana lokala strider som ”övergrepp”. Redan 1929 höll chefredaktören i ”Socialdemokraten” med om detta. 1931 instämde också LO:s ordförande i riksdagen i att ”övergrepp” förekommit. LO:s landssekreteriat vände sig dock mot. ytterligare facklig lagstiftning i ett remissyttrande 1931.

Men LO hade då sedan länge fört en bitter kamp mot arbetarnas kamp mot arbetsköparnas lönesänkningsoffensiver. (Redan vid pappersmassekonflikten 1925 hade stadgebrott tillgripits av förbundsledningen för att tillgodose arbetsköparna). Pressade av massiva protester från arbetarna tvingades LO och SAP ta avstånd från kollektivavtalslagen 1928. Redan 1929 tog Per Albin Hansson sedan avstånd från försök att få lagarna avskaffade. 1932 kom SAP i regeringsställning. Nu hade man ännu mindre möjlighet att ägna sig åt den låtsaskamp, som SAP/LO-ledningens avståndstagande från kollektivavtalslagen 1928 innebar.

LO godkände ytterligare fackliga tvångslagar 1934.

Professor Bergendahl, vilken 1929 tillsatts av en högerregering som utredare i frågan om ”tredjemanslagstiftning”, lade 1933 fram ett lagförslag. Enligt detta skulle bl. a. åtgärder mot strejkbrytare, utdelning av blockadlappar och utsättandet av blockadvakter straffas enligt strafflagen.

LO:s landssekreterariat yttrade sig i frågan i februari 1934 på grundval av ett representantskapsmöte i samma månad. Visserligen kritiserade man hårt det framlagda lagförslaget men i principfrågan accepterade man nu ytterligare facklig tvångslagstiftning:

”Med hänsyn till fackföreningsrörelsens politiska inställning och parlamentariska metod liksom till dess alltsedan rörelsens första framträdande förfäktade krav på en social lagstiftning och en samhällelig organisation av det ekonomiska livet, kan fackföreningsrörelsen ej av principiella skäl motsätta sig en rättslig reglering inom dess eget verksamhetsområde (vår kursive ring), även om i och för sig en dylik reglering lämpligast synes böra ske i samband med en sådan allmän organisation av näringslivet, som möjliggör för detta att planmässigt arbeta i samhällets tjänst. I konsekvens härmed kan fackföreningsrörelsen icke heller motsätta sig, att tredje mans rätt till neutralitet i arbetskonflikt genom lagstiftning tryggas” ...

”Lämpligast synes en dylik lagstiftning (speciallagstiftning på arbetsrättens och föreningsrättens område) böra ske i samband med en allmän reglering av dessa rättsområden.”

Vid Representantskapets möten hade socialminister Gustav Möller varit närvarande och därvid bl.a. yttrat i frågan om ny lagstiftning:

”Fackföreningsrörelsen har i själva verket försvagat sin auktoritet i lagstiftningsfrågor genom sin rent negativa hållning i kollektivavtalslagen, jämfört med de erfarenheter man haft i fråga om anlitaandet av arbetsdomstolen i arbetstvister.”

Han kom också in på den kritik som LO/SAP skulle råka ut för från de revolutionära arbetarna om I O/SAP deklarerade en positiv inställning till ytterligare facklig lagstiftning. Möller sade bl. a. att ifall LO/SAP hade den ståndpunkten:

”att gamla ståndpunkter, intagna under helt andra förutsättningar, inte längre gälla, så måste vi lära människorna förstå detta, förstå att det är en annan tid vi leva i och att det krävs en justering av gamla uppfattningar. ”

Statlig socialdemokratisk utredning krävde 1935: Centralisera, annars lagstiftar vi.

Efter LO:s och SAP:s principiella godkännande av en lagstiftning låg nu vägen till synes öppen för en sådan i frågan om ”tredje mans rätt”. En 13-mannakommission med representanter från bl. a. LO och SAF tillsattes och utarbetade ett förslag 1934. Efter diverse turer i remissinstanserna utarbetade regeringen 1935 en proposition i frågan.

Innan vi går in på denna propositions öden skall vi nämna ytterligare utredning, som tillsattes av den socialdemokratiska regeringen. Utredningen bestod av den socialdemokratiska ämbetsmannen Nothin, den socialdemokratiska fackförbundetidningsredaktören Severin och disponenten i Åtvidaberg, Ericsson. Utredningen hade till syfte att studera lämpliga åtgärder för att skapa arbetsfred. Monopolkapitalets arbetsfred.

Efter ett år lade utredningen fram sina förslag. Man ville ha en mängd nya lagar. För att hjälpa förbundsledningarna när dessa inte följde omröstningarna om avtalsförslag, ansåg utredningen det olämpligt att det överhuvudtaget röstades om ett avtalsförslag, som tillstyrkts av förhandlingarna. På så sätt skulle alltså klassamarbetspolitiken döljas. Händelser liknande de under pappers- och textilstrejken skulle inte upprepas. Ifall organisationerna inte själva kunde komma överens om en sådan ordning, föreslog utredningen lagstiftning i frågan.

Utredningen krävde också en ökad centralisering av fackföreningsrörelsen. Vidare ville man införa en beredskapslagstiftning vilken skulle ge staten möjlighet att avveckla arbetskonflikter då stora ”samhällsintressen” stod på spel. Manövrerandet vid byggstrejken 1934 ansågs tydligen för osmidigt.

Utredningen ansåg det dock bättre att organisationerna (SAF och LO) själva överenskom om åtgärder, vilka gav samma resultat som de ovannämnda lagförslagen avsåg. Det vill säga en kraftigt ökad centralisering av förbunden och LO i syfte att förhindra att arbetarna gick ut i enig strejkkamp för sina intressen. Utredningen föreslog även fullmakt för regeringen att förlänga tidigare avtal samt fullmakt att ge laglig kraft åt medlingsförslag.

Saltsjöbadsförhandlingarna startade 1936.

När den tidigare omnämnda propositionen i tredjemansfrågan togs upp i riksdagen hände något oväntat. Socialdemokraterna och högern gjorde gemensam front i riksdagen och gick emot sossarnas egen proposition. Detta var dock inte så konstigt som det kan synas. Vid representantskapsmötet i LO i mars 1936 meddelade nämligen LO:s ordförande Albert Forslund att han haft kontakter med SAF:s direktör Gustaf Söderlund rörande frågorna om tredje man, ”arbetsfred och folkförsörjning”. Forslund föreslog att SAF och LO gemensamt skulle lösa dessa frågor utan inblandning från statsmakterna. SAF:s Verkställande Direktör hade också i juni 1935 hållit en serie föredrag på LO:s skola Brunnsvik med detta innehåll. Ett kraftigt motstånd från arbetarna mot ytterligare fackliga tvångslagar bidrog till att SAP/LO hellre ville skapa arbetsfred genom direkta överenskommelser med arbetsköparna. Den överväldigande majoriteten av fackföreningarna hade uttalat sig mot förslaget om en tredjemanslagstiftning.

Det blev alltså ingen lagstiftning i ”tredjemansfrågan”. I stället började Saltsjöbadsförhandlingarna. SAF och LO samlades 1936 i arbetsmarknadskommittén. Därmed hade klassamarbetspolitiken från arbetsfredskonferensen 1928 dykt upp igen. Arbetsmarknadskommittén förde sina flesta diskussioner i Saltsjöbaden. Därav namnet på förhandlingarna och avtalet. Ett av arbetsmarknadskommitténs första beslut var, att vad som sades på mötena skulle vara hemligt. Detta för att förhindra dem, som insåg den grundläggande motsättningen mellan arbete och kapital, att få insyn i LO-ledningens klassamarbetspolitik.

För visst hade det funnits kritik i LO mot förhandlingarna. Till och med i Representantskapet hade vid diskussionerna 1936 höga förbundspampar sparkat bakut.

Det är svårt att avgöra om det var utslag för en äkta ovilja mot denna form av klassamarbetspolitik, eller skenradikalism för att hålla tillbaka medlemmarna. Men även om det sistnämnda var fallet, tyder i så fall en sådan attityd på ett kraftigt motstånd från medlemmarna mot klassamarbetspolitiken. Till kongressen 1936 fanns också ett flertal motioner om att förhandlingarna med SAF inom arbetsmarknadskommittén skulle upphöra.

Saltsjöbadsandan.

Förhandlingarna inom arbetsmarknadskommittén fördes i två år. Den klassamarbetsanda, ”Saltsjöbadsandan”, som där utvecklades, fick stor betydelse för det kommande samarbetet mellan LO-ledningen och SAF. En av deltagarna på arbetsköparsidan har senare uttalat sig om detta:

”Det märkliga i vad som skedde innanför Grand Hotels murar i Saltsjöbaden var ingalunda tillkomsten av själva huvudavtalet även om däri ingår viss intressant regleringsteknik, utan den anda av naturlig samhörighet och mänsklig förståelse som successivt växte fram inom den krets av representanter för arbetare och arbetsgivare, som deltog i avtalsarbetet.”

”Vi som deltog i dessa förhandlingar kunde känna denna befrielse från klassmotsättningarnas mara, inte bara under de långa, nattliga timmarna, då vi förströdde oss på ett ibland uppsluppet sätt, men även under de allvarliga förhandlingarna under dagen. Allt detta kunde ske utan att parterna på något sätt eftersatte sin egen målsättning.” ...

”Det tacknämliga var emellertid att den anda, som växte fram i denna trånga krets sedan förmådde sprida sig över hela organisationsfältet och därigenom säkerligen väsentligt bidragit till de relativt sunda förhållanden, som under årtionden rått på de svenska arbetsmarknadsorganisationernas arbetsfält.”

(Nils Holmström, SAF:s sekreterare vid förhandlingarna)

Detta citat ger en mycket intressant aspekt på betydelsen av Saltsjöbadsförhandlingarna. Några klassmotsättningar kände man inte av och ingen av parterna behövde ge upp sin egen målsättning. Detta visar tydligt, hur LO-ledningen nu helt hade avskiljt sig från arbetarklassen och tillsammans med monopolkapitalet verkade för den för LO-ledningen och monopolkapitalet gemensamma målsättningen arbetsfred. En arbetsfred, som skulle försvåra för arbetarna att använda strejkvapnet.

Saltsjöbadsavtalets innehåll.

Nu innebar dock Saltsjöbadsavtalets innehåll litet mer än vad Nils Holmström ville medge.

Avtalet slöts 1938 och i en inledande kommentar skrev de såta vännerna i LO-ledningen och SAF bl. a. :

”De centrala organisationerna inom den svenska arbetsmarknaden inse till fullo vikten av att intressetvisterna i möjligaste mån vinna sin lösning utan öppna konflikter. Arbetets ostörda gång är i första hand av intresse för dem, som ha sin utkomst inom näringslivet; förlusterna på grund av öppna konflikter drabbar också väsentligen dem. Deras egna organisationer måste därför naturligen sätta som sin uppgift att söka utnyttja alla medel för biläggande på fredlig väg av uppkommande tvister; å båda sidor har också den erfarenheten gjorts att resultatet av en öppen konflikt ofta icke står i rimlig proportion till med konflikten förenade kostnader och andra uppoffringar. Att organisationerna är medvetna om sitt ansvar vid handhavandet av de fackliga stridsmedlen torde bekräftas genom utvecklingen av förhållandena på den svenska arbetsmarknaden under de senaste åren. Betydelsen för näringslivet och samhällsekonomin av en ostörd arbetsfred har härvid varit ett för båda parter väsentligt motiv.”

Ett vackert uttryck för klassamarbetspolitik.

Huvudavtalet är indelat i fem kapitel. Kapitel ett innebär att ett mellan LO och SAF gemensamt organ Arbetsmarknadsnämnden tillsätts. Arbetsmarknadsnämnden skall ”handha frågor som är av betydelse för arbetsmarknaden”. Arbetsmarknadsnämnden har lika antal medlemmar från LO och SAF. I vissa frågor kan den fungera som skiljenämnd, det vill säga den kan fatta beslut, vilka parterna tvingas följa. I sådana fall tillkallas en av LO och SAF gemensamt utsedd ”opartisk” ordförande. Men eftersom SAF företräder arbetsköparnas intressen och LO-ledningen helt avskiljt sig från medlemmarna kommer självklart även en gemensamt utsedd ordförande att företråda arbetsköparnas intressen.

Vilka krav LO-ledningen har på opartiskhet vet vi ju, bl. a. efter att ha sett förre högerledaren Jarl Hjalmarsson agera som medlare i ett flertal löneförhandlingar de senaste åren.

Kapitel två är det viktigaste kapitlet i Huvudavtalets funktion att illegalisera arbetarnas kamp för sina intressen. Det återges i sin helhet i en bilaga till den här skriften.

I kapitel två stadgas att i varje tvist, som inte berör upprättande av kollektivt löneavtal, skall följande förhandlingsordning följas:

Ifall det är en lokal tvistefråga skall först lokala förhandlingar föras. Ifall dessa blir resultatlösa, får inte fackföreningen vidta några stridsåtgärder, utan måste överlåta frågan till förbundet, som skall fortsätta förhandlingarna. (Förhandlingsordningen för kollektivt löneavtal kontrolleras redan av förbundsstyrelsen via stadgarna).

Arbetsköparna har alltså alla möjligheter att, genom att vägra några eftergifter i de lokala förhandlingarna, tvinga fram centrala förhandlingar. I dessa kan man ovanför arbetarnas huvuden träffa förmånliga avtal med klassamarbetspolitikerna i förbundsledningarna. I paragraf åtta i kapitel två stadgas även att endast förbundsledningen har rätt att besluta om stridsåtgärder. Detta senare gäller alla slag av tvister. Därmed är det alltså avtalat att fackföreningarna inte har någon strejkrätt.

I det tredje kapitlet stadgas vissa regler för uppsägning av arbetare. Fjorton dagars varsel föreskrivs och samråd kan begäras av fackföreningen. Kapitlet innebär dock inte någon inskränkning i arbetsköparens lagliga "rätt" att fritt avskeda arbetare utan angivande av skäl (fastslagen av Arbetsdomstolen i dom nr 100/1932). Arbetarna kan visserligen dra frågan inför Arbetsdomstolen, men vägrar arbetsköparen uppge skäl, kan Arbetsdomstolen endast utdöma skadestånd. Arbetsdomstolen kan inte tvinga arbetsköparen att återanställa den avskedade.

Det fjärde kapitlet stadgar en begränsning av stridsåtgärder mot "tredje man", det vill säga någon, som inte anses vara part i konflikten.

Det femte kapitlet slutligen stadgar, att om staten eller endera organisationen anser att en konflikt är "samhällsfarlig", skall Arbetsmarknadsnämnden inkallas. Ordföranden får inte vara med i detta fall. Ifall majoritet vunnits för stridsåtgärdernas hävande, skall LO och SAF göra allt för att få sina medlemmar att avblåsa striden.

Medlemmarna protesterade mot Saltsjöbadsavtalet.

Med undertecknandet av Saltsjöbadsavtalet (Huvudavtalet) hade LO definitivt blivit en del av statsapparaten. Man lovade att verka för, att avtalet blev antaget av förbunden. Genom kollektivavtalslagen från 1928 gjordes brott mot några av paragraferna i Huvudavtalet till lagbrott. LO hade alltså i verkligheten blivit lagstiftare – av arbetsköparnas klasslagar.

Flera förbund gick hårt emot avtalet, sedan det offentliggjorts. Även här är det dock svårt att veta, om kritiken var ärligt menad eller avsedd att fånga in och dämpa opinionen bland medlemmarna. Således röstade på LO:s representantskapsmöte samtliga ombud från 11 förbund mot ett antagande av Huvudavtalet. Bland dessa förbund kan nämnas Transport, Byggnadsträarbetarna, Murarna, Målarna samt Typograferna och Litograferna.

Typograftidningen skrev om arbetsmarknadsnämnden, att man kunde frukta, att det skulle bli "en sexmanna-diktatur som i vissa fall utökades till sju". Tidningen betecknade avtalet som en "tvångströja".

De flesta fackförbundsledningarna intog dock en positiv hållning. LO:s pressinformation "glömde" totalt samhällets klassindelning och försvarade Saltsjöbadsavtalet med hänvisning till det "allmänna rättsmedvetandet". (Vår kursivering)

På LO:s kongress 1941 förekom fyra motioner vilka yrkade på en uppsägning av Saltsjöbadsavtalet. Dessa föll dock.

Varsellagen och vräkningslagen.

I detta avsnitt ska vi kort beröra två ytterligare klasslagar som tillkom i mitten av trettioalet. Den ena är ett tillägg till "Lag om medling i arbetstvister" och har kallats "varsellagen". Den andra heter "Lag om skydd mot vräkning vid arbetskonflikter".

Varsellagen har följande lydelse:

Lag om medling i arbetstvister

§ 3 a

Innan arbetsinställelse vidtages skall, därest giltigt hinder icke möter, underrättelse om åtgärden lämnas motsidan ävensom förlikningsmannen eller, om tvisten berör flera förlikningsmäns verksamhetsområden, en av förlikningsmännen sist å sjunde dagen före den dag, då åtgärden skall taga sin början. Finnas å motsidan oorganiserade arbetare, må underrättelsen, i vad den avser nämnda arbetare, ske genom allmänt synliga anslag å arbetsplatsen. Underrättelsen ska innehålla redogörelsen för anledningen till åtgärden.

Förseelse mot bestämmelserna i första stycket straffes med böter, högst 300 kronor. Åtal för förseelsen anhängiggöres vid allmän domstol och utföres av allmän åklagare. Ådömda böter tillfalla kronan.

Saknas tillgång till deras gäldande skola de förvandlas enligt (allmän strafflag).”

Denna lag innebär att snabba sympatiåtgärder omöjliggörs. När arbetarna vid en industri strejkar, försöker oftast arbetsköparen upprätthålla driften med hjälp av strejkbrytare. Men industrierna är beroende av varandra. En vara tillverkad i en industri används ofta i produktionsprocessen i en annan industri. Dessutom har underleverantörssystemet vunnit stor utbredning. De strejkande arbetarna vid den industri, där strejkbrytare upprätthåller driften, kan då begära stöd från de arbetare som tillverkar varor till den förstnämnda industrin. Men dessa varor kanske tillverkas med långa mellanrum. Sju dagars varseltid kan då innebära att varan hinner tillverkas och att det sedan dröjer mycket länge, innan en liknande åtgärd kan genomföras.

Samma situation kan tänkas vid husbyggen. Med sju dagars varseltid kan arbetsköparen påskynda de för den fortsatta produktionen nödvändiga installationsarbetena för att sedan kunna fortsätta arbetet med strejkbrytare. Ifall sympatiåtgärder däremot kunde genomföras utan varsel skulle arbetsköparens hela husproduktion kunna lamslås.

Den andra klasslagen som genomfördes under trettioalet hette ”Lag om skydd mot vräkning vid arbetskonflikter”. Den innebär dock i verkligheten inget skydd vilket vi skall visa genom att återge delar av lagtexten. Den första paragrafen lyder:

§ 1

Har arbetsgivare hos domstol, överexekutor eller skiljemän framställt yrkande om vräkning av arbetstagare från lägenhet, som upplåtits åt honom på grund av hans arbetsanställning, och upplyses att arbetstagaren deltar i strejk vid arbetsgivarens företag eller att han är föremål för lockout från arbetsgivarens sida, må yrkandet, ändå att arbetstagaren befunnits skyldig att avflytta från lägenheten, i avbidan på konfliktens avveckling icke bifallas förrän tre månader förlutit från det han i anledning av konflikten upphörde med arbetet.”

Vid konflikter längre än tre månader kan alltså den anställde vräkas. Men det finns ytterligare begränsningar i ”skyddet”:

§ 2

Vad i 1 § sägs skall ej gälla,

a) om arbetstagaren är i arbetsgivarens kost; ”

Därmed försvann alltså större delen av lantarbetarna.

”d) om arbetstagaren befunnits skyldig att avflytta från lägenheten på grund av dröjsmål med erläggande av hyra som utgår i penningar;

Om strejkkassorna alltså börjar ta slut för arbetarna och de måste minska strejkbidragen, kan de alltså vräkas.

e) om lägenheten erfordras till bostad åt annan arbetstagare, med vilken överenskommelse angående arbete vid arbetsgivarens av konflikten berörda företag träffats för den tid konflikten varar, eller för bestämd tid ej understigande tre månader. ” (Vår kursivering)

Arbetsköparen kan alltså vräka arbetarna Från tjänstebostaden under strejken för att logera strejkbrytare. Följande skäl godtas alltså för vräkning:

- 1) Konflikten pågått mer än tre månader
- 2) Den anställde är i arbetsköparens kost.
- 3) På grund av strejken har den anställde inte haft råd att betala hyran.
- 4) ATT ARBETSKÖPAREN LYCKATS SKAFFA STREJKBRYTARE, VILKA HAN ÖNSKAR INKVARTERA I DEN STREJKANDES BOSTAD.

”Vräkningskyddet” för den anställde är i själva verket alltså avsett att underlätta anskaffandet av husrum åt strejkbrytare.

Efter den nya hyreslagen är det oklart i vad mån ”vräkningslagen” har mildrats.

”Vräkningslagen” finns dock fortfarande kvar.

Stadgeändringar under 1930- och 40-talet

Som vi behandlat tidigare, strävade den klassamarbetande LO-ledningen att skapa arbetsfred åt monopolkapitalet. Fackförbundsledningarna intog samma ståndpunkt, och var för detta beredda att åsidosätta arbetarnas krav. I denna kamp mot arbetarna hade LO och förbundsledningarna vid ett flertal tillfällen brutit mot förbundens stadgar och då framför allt mot de stadgeparagrafer, som krävde omröstning bland medlemmarna om avtalsförslagen, och att omröstnings resultaten skulle följas av förbundsstyrelsen. Exempel på detta är pappersmassekonflikterna 1928, 1932 och sågverkskonflikterna 1922, 1932.

I sin strävan att skapa arbetsfred åt monopolkapitalet använde nu LO och förbundsledningarna tre vägar: stadgerevision, lagstiftning och uteslutningar. Arbetsköparna samordnade också sina egna åtgärder (Lockouthot och avskedanden) med åtgärderna från fackförbundsledningarna i syftet att kväva strejkkampen. Ett exempel på detta utgör byggnadsstrejken 1933-34, där LO-ledningen använde ett lockouthot från arbetsköparna för att tvinga murarna att tillstyrka medlingsförslaget.

LO antog normalstadgar 1933.

De olika förbundens stadgar var under 20-talet och 30-talet ganska oenhetliga med avseende på vilken möjlighet medlemmarna hade att bestämma över avtalens innehåll och uppsägning. De var även oenhetliga i avseende på vilken bestämmanderätt de enskilda avdelningarna hade i fråga om stridsåtgärder. För klassamarbetspolitikerna framstod det nu som viktigt att centralisera bestämmanderätten i förbunden till förbundsledningarna. Sedan skulle inte förbundsledningarna behöva bryta mot stadgarna i sin kamp för att med alla medel skapa arbetsfred.

Det var väldigt viktigt för förbundsledningarna att göra omröstningarna bland medlemmarna till enbart rådgivande. Sedan skulle man så småningom avveckla dem helt. Därmed skulle medlemmarna varken kunna besluta om godkännande av avtal eller stridsåtgärder. När omröstningarna sedan avskaffades helt kunde de inte ens känna till när förbundsledningen gick emot deras samlade vilja.

I dessa syften antog LO:s representantskap i november 1933 normalstadgar för de anslutna fackförbunden. Paragraf 14 i dessa stadgar hade följande lydelse:

§ 14

moment 1: Framställning till arbetsgivare om upprättande eller uppsägning av avtal eller om annan förändring av arbetsvillkoren kan ske endera på initiativ av förbundsstyrelsen eller efter det att två tredjedelar av berörda medlemmar genom slutna omröstning så beslutat och förbundsstyrelsens godkännande erhållits.

moment 4: Arbetsgivarens svar på framställning enligt moment 1 skall delgivas förbunds styrelsen, och skall dennas beslut i anledning därav inhämtas innan något vidare åtgöres från avdelningens sida.

moment 5: Skulle arbetsgivare vägra inleda underhandling eller förda underhandlingar ej hava lett till uppgörelse i godo och önska berörda medlemmar i anledning härav nedlägga arbetet, skall slutna omröstning härom företagas. Om denna utfaller så att två tredjedelar av berörda medlemmar som fyllt ... år, röstat för arbetsnedläggelse, skall hemställan därom göras hos förbundsstyrelsen, som beslutar om och när sådan åtgärd skall vidtagas. Likaså äger förbundsstyrelsen rätt att ålägga grupp av medlemmar att nedlägga arbetet då så erfordras.

moment 6: Tillkännagivande om strejk, blockad eller bojkott får ej utfärdas utan förbundsstyrelsens godkännande. Förbundets medlemmar hava ej skyldighet eller rättighet att ställa sig till efterrättelse blockad- eller bojkottmeddelande, som icke utfärdats eller godkänts av förbundsstyrelsen.

moment 8: Förslag till uppgörelse skall underställas berörda medlemmars prövning, varefter utlåtande tillställs förbundsstyrelsen för definitivt beslut.

(Ur LO:s normalstadgar från 1933. Fram till våra dagar har endast gjorts vissa smärre ändringar. Sakinnehållet är detsamma. Understrykningarna är gjorda av oss)

Paragraf 14 innebar, att varken de lokala fackföreningarna eller medlemmarna hade vare sig kampmöjligheter eller bestämmanderätt över avtalen. För att vara riktigt säkra på att undvika oönskade strejker hade man kombinerat två spärrar. Dels krävdes förbundsstyrelsens godkännande, dels krävdes att två tredjedelar av *berörda* medlemmar hade uttalat sig för strejk. Detta innebar att om 80 % av medlemmarna röstat och av dessa hade 80 % förordat strejk, kunde inte ens någon hemställan göras till förbundsstyrelsen om strejk. Ifall nu, av de 80 % röstande) 90 % hade förordat strejk, kunde förbundsstyrelsen i alla fall vägra godkänna, att medlemmarna gick ut i strejk.

Gick medlemmarna ut i strid utan förbundsstyrelsens godkännande och därmed mot stadgarna fick de enligt § 15 ingen tillgång till strejkkassorna och kunde enligt

§ 12 uteslutas av förbundsledningen. Även dessa stadgar gäller fortfarande.

Vid bland andra Pappers, Sågverks och Metalls kongresser 1932 och 1933 fanns stark kritik mot stadgar med detta innehåll. Men förslagen till nya stadgar trumfades igenom.

I normalstadgarna fanns också en paragraf (§ 20) som innebar att förbundets tjänstemän skulle anställas av förbundsstyrelsen. Denna bestämmelse borttogs i 1941 års version av normalstadgarna, men finns fortfarande kvar i vissa förbundsstadgar. Då det oftast är ombudsmännen som leder de lokala förhandlingarna, innebar detta en kraftig byråkratisering av fackföreningsrörelsen. Medlemmarna i en avdelning skulle alltså inte kunna avskeda en ombudsman vilken de inte ansåg företräda deras intressen.

I normalstadgarna 1933 borttogs också den deklaration att man skall ”kämpa” eller ”verka för socialismens genomförande” som dittills stått i de flesta förbundsstadgar. Denna paragraf ändrades till att förbunden skulle ”verka för utvidgad medbestämmanderätt i företagen” och ”stödja kravet på produktionens socialisering”. Med andra ord: LO försökte dölja klasskampen och pratade om arbetarnas och Wallenbergs gemensamma bestämmanderätt. Senare har denna paragraf ytterligare ändrats. Nu heter det att förbunden skall ”medverka till en samhällsutveckling på grundval av politisk, social och ekonomisk demokrati”.

Men centraliseringen ansågs inte tillräcklig för att säkra arbetsfreden. Fortfarande kunde enstaka förbund gå emot LO i avtalsrörelserna och vid konflikter. Visserligen fanns det paragrafer, som gav LO rätt att förbjuda förbunden att strejka i vissa fall, men dessa paragrafer ansågs inte tillräckliga. Dessutom kunde ju de enskilda förbunds kongresserna vägra godta stadgar med normalstadgarnas innehåll.

Byggnadsarbetarstrejken 1933-34 – LO/SAP-ledningarna fick där jobba hårt för att få murarnas ledning ned på knä gav också anledning för klassarbetarspolitikerna i LO att fortsätta med att stadgevägen beröva medlemmarna deras bestämmanderätt.

Den tidigare omnämnda Nothinska utredningen hade också 1935 krävt en kraftig centralisering av fackföreningsrörelsen: I lönekonflikter, där flera förbund berördes skulle LO ha avgörandet. Ifall förhandlingarna hade godkänt ett avtalsförslag, skulle omröstning bland medlemmarna inte tillåtas.

LO formulerade sin klassarbetsideologi i Femtonmannautredningen.

På LO-kongressen 1936 krävde Metallindustriarbetarförbundets styrelse en kraftig centralisering av LO. Denna innebar att LO skulle få ett större inflytande över avtalsförhandlingarna och att förbundens stadgar om strejk skulle tvångslikriktas. LO:s landssekreteriat tillsatte en femtonmannautredning. Denna framlade sitt betänkande i februari 1941, alltså endast nio månader före kongressen.

I detta betänkande formulerades klassarbetsideologin mycket klart. Man skrev, att fackföreningsrörelsen ej kunde vägra inblandning i sin verksamhet från staten.

En sådan vägran ansåg man hörde hemma i en period, då arbetarna inte hade något inflytande över statens beslut. Detta ansåg man alltså, att arbetarklassen hade nu. Man påstod alltså att arbetarna hade inflytande över staten, som antagit kollektivavtalslagen och varsellagen, mördat arbetare i Ådalen och skickat tungt beväpnade poliser mot arbetare i Sandarne och Clemensnäs.

Femtonmannakommittén skrev vidare, att Saltsjöbadsavtalets kapitel 3 om regler för avsked av arbetare innebar betydelsefulla inskränkningar i arbetsköparens ”rätt” att avskeda. Detta hade man mage att skriva efter de domstolsutslag, som fällts av arbetsdomstolen i denna fråga 1932 och 1933 och vilka fortfarande gäller! I domen nr 100 från 1932 fastslogs arbetsköparens ”rätt” att fritt avskeda arbetare, oavsett om detta var infört i avtal eller inte. I Saltsjöbadsavtalet infördes inget, som begränsade denna rätt.

Kommitténs uttalande i dessa frågor var ingenting annat än en medveten förfälskning av verkligheten. Kommitténs betänkande antogs av kongressen efter en hård diskussion. Det utgör alltså en del av den grund, som LO nu står på.

Kraftig centralisering med nya LO-stadgar 1941.

Femtonmannakommittén hade också framlagt förslag om nya stadgar, vilka anslöt sig till de krav, som klassarbetspolitiken hade ställt under trettioalet. Dessa stadgar innebar en mycket kraftig centralisering av LO. Enligt stadgeförslaget § 6 skulle Landssekreteriatet ha ”överinseende över de anslutna organisationernas fackliga politik samt verka för dennas enhetliga planläggning och genomförande”.

Enligt § 14 moment 1 är förbund ”pliktigt att i frågor av större principiell innebörd eller omfattande praktisk betydelse inhämta landssekreteriatets yttrande”. Denna paragraf liksom de övriga här citerade gäller fortfarande.

I fall då flera förbund för en gemensam lönerörelse för sina medlemmar skall ”sådan samverkan dem emellan under landssekreteriatets ledning äga rum att enighet vinnes om de krav som skall framställas”. (§ 15 moment 1). Agerandet från byggnadskonflikten 1933-34 skulle alltså stadfästas i stadgarna. I de senaste stadgarna är detta numera moment 6 i § 15.

Enligt § 15 moment 2 (numera moment 7) skulle landssekreteriatet ha rätt att delta i förbundens avtalsförhandlingar och där kunna till förbundet framställa förslag till uppgörelse.

Enligt samma paragraf moment 8 (numera moment 13) kan landssekretariatet dra in LO:s konfliktunderstöd, ifall förbundet förkastar landssekretariatets förslag.

§ 15 moment 3 (numera moment 8) och § 11 moment 2 utgjorde de för klassarbetspolitikerna viktigaste avsnitten i stadgeförslaget. § 15 moment 3 hade i femtonmannakommitténs förslag följande lydelse:

§ 15

moment 3: Ansluten organisation må icke vidtaga strejk, omfattande mera än tre procent av organisationens medlemsantal, med mindre landssekretariatet därtill lämnat tillstånd. Ej heller må utan dylikt tillstånd strejk av mindre omfattning vidtagas, därest densamma kan antagas medföra lockout mot mer än tre procent av organisationens medlemsantal eller mot medlemmar av andra anslutna organisationer.

Härmed skulle alltså Landssekretariatet ha bestämmanderätt över förbundens strejkrätt. Det måste nämligen vara väldigt svårt att hitta den strejk, som inte kan medföra

hot om lockout mot mer än tre procent av förbundets medlemmar. Ifall inte förbunden följde landssekretariatet, drogs strejkunderstödet från LO till förbundet in.

Den andra viktiga paragrafen var § 11 moment 2, där ett av de krav som ställdes på förbund, som ville vara med i LO, lydde:

§ 11

moment 2: Förbund eller självständigt ansluten fackförening skall i sina stadgar upptaga bestämmelser om rätt för organisationens styrelse eller förbundsråd, där sådant finns, att träffa det slutliga avgörandet i frågor om uppsägning av kollektivavtal, om antagande eller förkastande av förslag till sådant avtal samt om vidtagande av stridsåtgärder.

Därmed skulle alltså de fyra förbund (bland vilka märktes murarförbundet och gjutarförbundet), som trots normal-stadgarna inte infört denna paragraf i sina stadgar, tvingas till underkastelse.

Förslaget till nya LO-stadgar mötte en kraftig opposition inom fackföreningsrörelsen. Till kongressen 1941 hade inlämnats ett tjugotal motioner som yrkade avslag på en, flera eller alla av de odemokratiska stadgeparagraferna.

Till motionärerna hörde bland andra Gjutarförbundet och avdelningar som Grov och Fabriks i Stockholm, de förenade förbunden i Göteborg och Transport i Stockholm.

En mycket lång diskussion fördes på kongressen – där även medlemmar av representantskapet sade sig ta avstånd från stadgeförslaget – om stadgarna. Men till slut lurades oppositionen att föra över frågan till beredningsutskottet utan att dessförinnan något beslut fattats i stadgefrågan. Beredningsutskottet hade sedan i uppdrag att göra någon slags kompromiss. Ordförande i utskottet var pressombudsmannen Ragnar Casparsson (tidigare facklig redaktör i "Socialdemokraten"). Denne Casparsson hade suttit som sekreterare i femtonmannakommittén, vilken utarbetat stadgeförslagets

Mot slutet av kongressen framlade beredningsutskottet sitt förslag, som i de här citerade avsnitten innebar ett tillägg till § 15 moment 3 av följande lydelse:

Tillstånd må icke vägras med mindre strejken eller därav föranledd lockout kan förväntas medföra avsevärda olägenheter utöver den berörda organisationens eget verksamhetsområde.

Kongressen ställdes sedan inför att anta eller avslå stadgeförslaget i dess helhet. Då flera i oppositionen tvekade inför att avslå hela stadgarna, klubbades på så sätt dessa igenom.

MOTION N:r 1.

Sv. Grov- och Fabriksarbetareförbundets avdelning n:r 36, Stockholm.

I enlighet med ett vid 1936 års L. 0.-kongress fattat beslut om utredning av frågan om Landsorganisationens konstitution, uppgifter och ändamål tillsatte Landssekreteriatet 1937 en kommitté för att utföra nämnda utredning och framkomma med av densamma föranledda förslag till stadgeändringar.

Av det kommittébetänkande, som nu föreligger, benämnt "Fackföreningsrörelsen och näringslivet", framgår att detta till huvudsaklig del utgör en teoretisk plattform och ett program för den fackliga politik i klassarbetets anda, som bedrivits de senaste åren och som fått sina mest markanta uttryck i huvudavtalet mellan Landsorganisationen och Svenska Arbetsgivareföreningen (det s. k. Saltsjöbadsavtalet), ramavtalen och den propaganda, som under benämning solidarisk Lönepolitik inletts för att förmå vissa arbetargrupper att göra halt vid de ekonomiska positioner, som redan uppnåtts, i stället för att fortsätta framåt, där betingelser för detta förelegat. Motiveringen för detta slags solidariska lönepolitik faller ju på det faktum, att om en arbetargrupp underlåter att utnyttja sin möjlighet att erhålla högsta möjliga betalning, överflyttas ju ingenting av vad den sålunda efterskänker till någon sämre ställd arbetargrupp utan stannar hos arbetsgivaren. Illusioner av detta slag vederläggas för övrigt helt av de senaste årens utveckling.

I betänkandet synes man utgå ifrån en föreställning att motsatsförhållandet mellan kapital och arbete genom de senaste femtio årens industriella och socialpolitiska utveckling upphört och att arbetsmarknadens båda parter därmed skulle vara att betrakta som likställda produktionsfaktorer. I konsekvens med denna uppfattning kommer man till resultatet att det enda, som återstår för fackföreningsrörelsen att arbeta för, är att bereda arbetarna medinflytande i företagens ledning för att, genom deras bidragande vid rationalisering och liknande åtgärder, ytterligare effektivisera produktionsapparaten. Man synes fullständigt ha bortsett ifrån alla socialistiska begrepp och att det avgörande på denna punkt måste vara vem som är ägare till produktionsmedlen och om produktionen sker för gemensamma behov eller för enskild profit.

Då man sålunda utgått ifrån, att fackföreningsrörelsens huvuduppgift skall vara att slå vakt om det privatkapitalistiska produktionssystemet, har man i enlighet därmed föreslagit stadgeändringar i syfte att förhindra att lönekrav från arbetarna skulle kunna resultera i störningar av näringslivet i form av arbetskonflikter. Betänkandet utmynnar därför i förslag att ändra Landsorganisationens stadgar därhän, att ansluten organisation må icke vidtaga strejk omfattande mera än tre procent av organisationens medlemsantal, med mindre Landssekreteriatet därtill lämnat tillstånd. Ej heller må utan dylikt tillstånd strejk av mindre omfattning vidtagas, därest densamma kan antagas medföra lockout mot mer än tre procent av organisationens medlemsantal eller mot medlemmar i andra anslutna organisationer".

Ett godkännande av den föreslagna stadgebestämmelsen skulle i stor utsträckning beröva fackföreningsmedlemmarna strejkrätten, som alltjämt är fackföreningsrörelsens främsta påtryckningsmedel mot arbetsgivarna. Erfarenheterna från tillvägagångssättet för slutande av ramavtalen äro icke heller någon rekommendation för förslaget, att Landsorganisationens ledning i sista hand skulle ha att avgöra avtalsfrågorna. Reellt, om också ej formellt, ha hela landets arbetare fastlåsts vid en anordning, som hindrar dem från att erhålla dyrtidskompensation mera än till en liten del, vars storlek i förhållande till den allmänna varufördyringen icke ens kan beräknas i förväg utan helt är beroende på tempot i prisstegringen av nödvändighetsvaror.

Fackföreningsrörelsen har skapats för att tillvarataga arbetarnas ekonomiska intressen gentemot arbetsgivarna, d. v. s. att tillförsäkra arbetarna största möjliga del av de värden, som framskapas genom deras arbete. Denna uppgift måste alltså stå i förgrunden för fackföreningsrörelsens inställning och verksamhet så länge det kapitalistiska systemet existerar. Med utgångspunkt från denna grundläggande inställning måste det fackliga arbetet inriktas på att försvara arbetarnas reallöner mot krispolitiken och arbetsgivarnas direkta angrepp. Där förhållandena äro sådana, att de ge möjlighet för en arbetargrupp att förbättra sin ställning, bör denna möjlighet utnyttjas. Därigenom flyttas arbetarklassens positioner fram, samtidigt som vägen anvisas för ekonomiskt efterblivna och svagare organiserade arbetargrupper, vilka böra erhålla hela den samlade fackföreningsrörelsens stöd, när de gå till aktion för att erhålla förbättringar, som mera avancerade arbetargrupper redan tillkämpat sig.

För att behålla och öka slagkraften i fackorganisationerna är det nödvändigt att slå vakt om den fackliga demokratin och medlemmarnas självbestämmanderätt. I stället för uppgörelser vid bordet måste avgörandet i avtalsfrågor ske i samband med omröstning, där de berörda arbetarnas mening skall vara utslagsgivande. Fackföreningarna skola vara öppna för alla arbetare, som uppträtt solidariskt och icke tjänstgjort som agenter för arbetsgivarna eller med dem förbundna intressen. Till att representera organisationerna som styrelseledamöter, funktionärer, förhandlare och till andra uppdrag utses genom val de, som genom sitt uppträdande gjort sig kända som kunniga och pålitliga företrädare för sin kårs intressen, utan inblandning eller påtryckning från olika organisationsinstanser. Varje medlem skall ha samma rätt att kandidera och utöva rösträtt, och den som erhållit majoriteten av de avgivna rösterna skall vara vald till det uppdrag valet gäller.

Utöver arbetet för bevakande av de dagsaktuella ekonomiska frågorna måste det slutliga målet för fackföreningsrörelsen vara att i samverkan med den övriga arbetarrörelsen arbeta för produktionsapparatus överförande i samhällets händer genom socialisering och uppbyggande av ett samhälle på socialistisk grundval. Med utgångspunkt från här anförda synpunkter förslår vi att kongressen beslutar

att avslå de i 15-mannakommitténs betänkande framförda förslagen.

Oppositionen hade lurats. I själva verket innebar tillägget att LO:s landssekreteriat kunde neka förbunden strejkrätt när strejk ”kan förväntas skada fackföreningsrörelsens gemensamma intressen eller därutöver allmänna samhällsintressen (samhällsviktiga funktioner)”. (Landsorganisationens nya stadgar, kommenterande redogörelse, Århold Sölvén 1941, nr 59 i LO:s skriftserie). Detta fastställdes också i en stadgeändring, som landssekreteriatet genomdrev på 1951 års kongress.

Som vi sett tidigare vid beskrivningen av klasskampen på 30-talet, tar LO-ledningen största hänsyn till monopolkapitalets intressen, när den bestämmer vad som är ”samhällsintresse”. Då landet drabbas av svåra kriser kan vi vänta, att LO-ledningen med stöd av denna paragraf kommer att förbjuda mot monopolkapitalet riktade strejker.

På LO-kongressen 1946 fanns 17 motioner om att tvånget om vetorättens inskrivande i förbundsstadgarna skulle utgå ur LO:s stadgar. Motionerna föll och sedan har, i takt med klasskampens tillfälliga avmattning, stadgediskussionerna mattats av i LO.

Klassarbetspolitiken har befästs

Sedan 1941 har LO:s fortsatta utveckling som klassarbetsorgan befästs. Detta har skett genom ytterligare huvudavtal med SAF, genom samarbetsorgan med SAF och genom att LO representeras i statliga bolagsstyrelser. En förutsättning, för att denna politik kunnat utvecklas på det sätt som skett, har varit en kraftig ytterligare centralisering av bestämmanderätten. Denna centralisering har framför allt visat sig i de centraliserade avtalsförhandlingarna.

LO:s inväxande i statsapparaten har också fortsatt i snabbt tempo efter Saltsjöbadsavtalet, där LO tog på sig den lagstiftande rollen.

Industrinedläggningarna ökar.

Perioden efter 1945 kännetecknades av kraftiga högkonjunkturer och dämpade lågkonjunkturer. Några allvarigare ekonomiska kriser har inte förekommit. De kraftiga högkonjunkturerna orsakades framför allt av Korea- och Vietnamkrigen.

Lågkonjunkturer förekom bl.a. 1952-54, 1957-58 och 1966-67. Vid inget av dessa tillfällen nåddes dock på långt när den arbetslöshet, som präglade 1930-talet. Under perioden 1921 till 1939 underskred arbetslösheten aldrig 10 %, medan den under perioden från 1941 till 1970 som högst var ca 4%. Under slutet av 60-talet har dock riskerna för en allvarig ekonomisk kris ökat kraftigt. Vid den senaste lågkonjunkturen 1966-67 intensifierades koncentrationen och centraliseringen av industrin. Denna "strukturrationalisering" har fortsatt med ökad takt även under den följande högkonjunkturen och arbetslösheten orsakad av nedläggningarna av industrier ökar.

De olagliga strejkerna har ökat.

Den lagliga strejkkampen har omöjliggjorts för arbetarna. Med stöd av sin vetorätt mot fackförbundens strejkbeslut hindrade LO 1952 pappersindustriarbetarförbundet och 1962 skogsarbetarna från att strejka. Dessa förbund tvingades därmed av LO att underteckna dåliga avtal. Ett undantag från arbetsfreden gjordes i och med metallstrejken 1945. Efter fem månaders strejk accepterade Metalls ledning ett avtal, som medlemmarna tidigare förkastat.

Vi måste dock vara beredda på att, när arbetarnas kampvilja tilltar i styrka, kommer klassarbetspolitikerna i LO- och förbundsledningarna att gå ut i strejker, som de kommer att leda till nederlag. Detta för att "bota arbetarna från strejkfebern".

Då inga lagliga strejkmedel varit möjliga för arbetarna, har de tvingats strejka olagligt för att kunna driva igenom sina krav. De "vilda" strejkerna har ökat. Innan hamn- och gruvarbetarstrejken 1969 var dock flertalet av dessa strejker små och kortvariga. Större olagliga strejker förekom dock exempelvis bland hamnarbetarna 1951, 1954 och 1963 samt på Scania Vabis 1964. LO- och förbundsledningarna gjorde i dessa sammanhang allt vad de kunde för att krossa arbetarnas kamp. Ett belysande exempel utgör hamnarbetarstrejken 1954, som vi nedan kortfattat kommer att beskriva.

Den 5 april 1954 tillstyrkte Transportarbetarnas förbundsledning ett uselt avtal för arbetarna. Det innehöll visserligen en höjning av timlönen. Men de flesta hamnarbetarna jobbade på ackord och någon höjning av ackorden ingick inte i avtalet. Den 6 april gick förslaget ut till omröstning bland medlemmarna. Av de röstande 65 procenten avstyrkte 88 % avtalet. Trots detta undertecknade Transportens förbundsledning avtalet den 21 april. Torsdagen den 22 april startade strejken i Göteborgs hamn och spred sig under denna och följande dag till 18 hamnar. På fredagen låg den största delen av hamnarbetet nere i landet. Samma dag ställde förbundsstyrelsen ett ultimatum. De, som inte återgick till arbetet under måndagen, skulle uteslutas ur förbundet. Hamnarbetarna i Göteborg, Sundsvall, Skutskär och Lunde återgick ej till arbetet på måndagen och uteslöts. De uteslutna avdelningarna hade ej möjlighet till

kollektivt återinträde, utan varje hamnarbetare fick individuellt ansöka om återinträde sedan till förbundet. Senare uteslöts också en förbundsrådsledamot, som vägrade avge lojalitetsförklaring till ledningen. Med dessa medel hade förbundsledningen nått sitt syfte: arbetsfred i hamnarna. Monopolkapitalet hade också fått sina intressen tillgodosedda: Ostörda varutransporter till låga kostnader.

Förhandlingarna har ytterligare centraliserats.

Förhandlingsverksamheten har ytterligare centraliserats sedan 1941. På grund av att förbundsförhandlingarna tenderade att hårdna 1955, övertog LO-ledningen 1956 löneförhandlingarna från fackförbunden. Pappersindustriarbetarförbundet ställde 1955 ånyo samma krav, som LO hade avvisat 1952 och då hindrat dem att gå ut i strejk för. Bakgrunden var pappersindustrins enorma vinster på grund av koreakriget. Som svar på dessa krav hotade SAF med storlockout. Det var för att förhindra, att sådana situationer skulle uppkomma igen, som LO övertog förhandlingarna från förbunden för att dels lättare kunna hålla kraven nere och dels bevara arbetsfreden åt monopolkapitalet.

Vid de centrala förhandlingarna förs de egentliga förhandlingarna mellan en tremannagrupp från vardera sidan. När förhandlingarna börjar kärva, minskas kretsen till att omfatta endast SAF:s verkställande direktör och LO:s ordförande. Längre kan knappast centraliseringen av förhandlingarna gå.

LO rekommenderar sedan förbunden att anta den centrala överenskommelsen, vilket förbunden hittills alltid gjort. I och med att LO har undertecknat den centrala överenskommelsen, har man därmed också bestämt, att förbunden inte får gå ut i strejk i den avtalsrörelse, som det är fråga om.

Fler samarbetsavtal.

Ytterligare huvudavtal har slutits med SAF. 1941 ett om säkerhetsregler, 1944 ett om lärlingsutbildning, 1946 ett om företagsnämnder (omarbetades 1966) och 1948 ett om tidsstudier. Många nya typer av avtal och överenskommelser har sedan träffats. Dessa manifesteras bland annat i de med SAF gemensamma organ i vilka LO är representerat. Dessa organ är:

Arbetskyddsnämnden

Arbetsmarknadens försäkringsaktiebolag

Arbetsmarknadens kvinnonämnd

Arbetsmarknadens yrkes råd

Arbetsmarknadskommittén (Det viktigaste av dessa organ. Det bildades genom startandet av Saltsjöbadsförhandlingarna)

Arbetsmarknadsnämnden

Arbetsstudierådet

Utvecklings rådet för samarbetsfrågor (Kommer att få stor betydelse för spridandet av klassarbetsideologin)

Vidare sitter LO i ett par samarbetsorgan med de statliga och kooperativa företagen. LO- och förbundspamparna sitter också i styrelserna för de statliga bolagen. De företräder i dessa fall även officiellt arbetsköparintressena gentemot arbetarna.

Vi kan inte här gå in på en närmare beskrivning av denna flora av gemensamma organ mellan LO och SAF. Grunden för dem lades i samband med undertecknandet av huvudavtalet 1938. Bakgrunden till denna händelse har vi tidigare behandlat i den här skriften.

LO med i minst 43 statliga organ.

LO:s inväxande i statsapparaten – vilket alltså befästes i och med att LO övertog en lagstiftande roll 1938 – manifesteras av de statliga organ i vilka LO och dess förbund är representerade (uppgifterna hämtade ur LO:s verksamhetsberättelse 1969):

Allmänna pensionsfonden
 Arbetarskyddsstyrelsen
 Arbetsdomstolen
 Arbetsmarknadsstyrelsen
 Arbetsmedicinska institutet
 Beredskapsnämnden för psykologiskt försvar
 Bygg rådet
 Centrala Folkbokförings- och uppborädsnämnden
 Centrala samarbetsgruppen för planering och utbyggnad av dag- och fritidshem EFTA:s rådgivande kommitté
 Ekonomiska planeringsrådet
 Exportkreditnämnden
 Försäkringsdomstolen
 Försäkringsrådet
 Handelspolitiska rådet ILO-kommittén
 Indexnämnden
 Institutet för arbetsmarknadsfrågor
 Jordbruksnämndens konsumentdelegation
 Konstfackskolan
 Kriminalvårdsstyrelsen
 Näringsfrihetsrådet
 Näringspolitiska rådet
 Riksförsäkringsverket
 Riksskattenämnden
 SIDA
 Skolöverstyrelsen
 Statens arbetsklirik i Stockholm
 Statens institut för folkhälsan
 Statens invandrarverk
 Statens jordbruksnämnd
 Statens institut för hantverk och industri
 Statens konsumentråd
 Statens naturvårdsverk
 Statens nämnd för arbetstagares uppfinningar
 Statens Pris- och Kartellnämnd
 Svenska turisttrafikförbundet
 Sveriges investeringsbank
 Sveriges Radio
 Trafiksäkerhetsverket
 Varudeklarationsnämnden
 Vattenvårdsrådet
 Värnpliktsnämnden

Summa 43 stycken. Även om det är betydelsen av organen som avgör, ger ovanstående lista en talande bild av hur väl infogat LO numera är i statsapparaten. Listan är dock inte fulltalig. Ett exempel på de organ, som inte är med är Lokaliseringsberedningen. De viktigaste organen är Ekonomiska planeringsrådet, Näringspolitiska rådet och Handelspolitiska rådet. Följande citat är hämtade ur en av statens offentliga utredningar 1970 och beskriver det Ekonomiska Planeringsrådets verksamhet:

”Rådets uppgifter är att vara ett regeringens organ för samråd med näringslivet, arbetsmarknadsorganisationerna och den samhällsekonomiska forskningen i frågor som avser den svenska ekonomins utveckling på längre sikt.”

”Ekonomiska planerings rådets överläggningar gäller främst de centrala avvägnings- och prioriteringsproblem som den ekonomiska politiken successivt ställs inför.”

”Speciell uppmärksamhet har ägnats åt de finansiella aspekterna, varvid tendenserna beträffande främst sparandets storlek och fördelning samt finansieringsbehov och kreditförmedling belysts i särskilda utredningar. På planeringsrådets dagordning har bl. a. följande ämnen stått: den offentliga sektorns utveckling, industrins långsiktiga utbyggnadsplaner, ... , mervärdesskatt, aktievinsters beskattning, finansieringen av de privata investeringarna, Romfördraget ur svensk synvinkel (EEC). (Statens offentliga utredningar 1970:41)

Det är alltså i denna verksamhet som LO deltar tillsammans med monopolkapitalet, TCO, SACO och företrädare för ”vetenskapen”. Kom sedan inte och säg att LO inte är en del av statsapparaten!

Men klasskampen hårdnar.

Men på 1960-talet har klassmotsättningarna skärpts. Monopolkapitalismen riskerar att komma in i en svårartad kris. I protest mot den ökade utsugningen och LO- och fackförbundsledningarnas klassarbetspolitik har antalet olagliga strejker ökat. Ett strejkuppsving ägde rum 1969-70 i och med hamn- och gruvarbetarstrejken samt mängden av strejker inom metallindustrin. Och strejkkampen fortsätter. Allt fler lönearbetare slår in på kampens väg för att förbättra sina villkor.

Del II Mer om statens förhållande till arbetarnas kamp

Lagar om statens neutralitet

Vi har tidigare beskrivit hur Kollektivavtalslagen, lagen om arbetsdomstol och varsellagen antogs av riksdagen. Deras verkningar och orsakerna till deras tillkomst visar, att de är klasslagar, som värnar arbetarköparnas intressen. Dessa lagar är stiftade av staten och är samtidigt en del av staten.

Vidare har vi beskrivit hur den statliga Nothinutredningen var viktig påtryckningsfaktor för att driva igenom Saltsjöbadsavtalet 1938 och LO-stadgarna 1941.

”Regeln bakåt” och Stripadirektiven togs på 1920-talet.

Hur ställde sig nu staten till arbetskonflikter, när det gällde att betala ut exempelvis arbetslöshetsunderstöd?

Under 1920-talet fördes en hård strid om dessa frågor. Den första striden gällde behandlingen av arbetslösa arbetare, som jobbat i en bransch, där konflikt utbrutit, efter att de blivit arbetslösa. Statens Arbetslöshetskommission ansåg, att dessa arbetare, ifall en konflikt utbröt, skulle fräntas arbetslöshetsunderstödet.

Den socialdemokratiska regeringen ansåg, att dessa regler kunde ha fog för sig under andra förhållanden men inte under den mycket omfattande och långvariga arbetslöshet, som rådde 1922. Statens Arbetslöshetskommissions mening tvangs dock igenom i riksdagen och därmed var ”regeln bakåt” befäst.

Nästa strid gällde Stripadirektiven. Genom ”Stripadirektiven” tvingade Statens arbetslöshetskommission (AK) arbetslösa att överta arbeten, som blev lediga genom strejker. Vägrade de att agera som strejkbrytare drogs allt stöd in.

Konfliktdirektiven 1933.

År 1933 ersattes Stripadirektiven, ”regeln bakåt” och andra bestämmelser på detta område av en sammanfattande och vidareutvecklad lagstiftning, de så kallade Konfliktdirektiven.

De blev, genom att de omfattade hela ”problemet” och var mera preciserade, ett av de mest utvecklade juridiska uttrycken för kapitalägarnas reaktion på de hårda fackliga striderna under 1920-talet och början av 30-talet.

Regeringen, som genomdrev ”Konfliktdirektiven”, var socialdemokratisk. I 1933 års konfliktdirektiv rörde man sig med två kategorier, som skulle avstängas från arbetslöshetsstöd och arbetslöshetsförsäkring vid en konflikt: direkt och indirekt berörda.

Direkt berörda var alla, som deltog i strejken, eller utsattes för lockout. Indirekt berörd var ”den som blivit arbetslös i anledning av konflikten och vilkens löne- och anställningsvillkor kan antas röna inverkan av konflikten”. För att bestämma om denna inverkan existerade eller inte, försökte man jämföra de olika avtalen med avseende på likheter i villkor och avtalsperiod.

Tillhörde en arbetare en av dessa kategorier skulle staten, med hänvisning till sin ”neutralitet”, avstänga honom från arbetslöshetsförsäkringen och arbetslöshets hjälpen (omfattar beredskapsarbete, arkivarbete, musikerhjälp, kommunalt kontantunderstöd och statligt omställningsbidrag).

Ny klasslag 1969.

På 1950-talet började centrala förhandlingar tillämpas. Detta gav upphov till problem vid tolkningen av vilka som skulle anses ”indirekt berörda”.

Det blev svårt att reda ut, i vilket förhållande de olika avtalen stod till varandra.

De som först blev medvetna om detta administrativa problem var byråkraterna inom AMS (Arbetsmarknadsstyrelsen). Dessa ställdes 1966 inför uppgiften att ge specifika anvisningar till arbetslöshetskassorna och länsarbetsnämnderna. En storkonflikt syntes nämligen nära, efter det att de centrala förhandlingarna mellan LO och SAF hade spruckit.

Arbetsgruppen under AMS pekade också på, att det inte fanns några bestämmelser för de stödformer som kommit till efter 1933.

Det var främst dessa problem, som gjorde, att inrikesdepartementet tillsatte en utredningskommission i slutet av 1967. Utredningens utlåtande ligger till grund för det lagförslag riksdagen antog 1969.

I denna lag löstes problemet med bestämmandet av vem som skall anses vara ”indirekt berörd”. Man avskaffade helt enkelt begreppet. Lagen formulerades så att endast de direkt stridande arbetarna kommer att drabbas.

Detta är i och för sig en ”mildring” av de gamla Konfliktdirektiven.

Å andra sidan skall nu strejkande arbetare inte bara berövas arbetslöshetsförsäkringen och arbetslöshets hjälpen: De ska berövas allt ”samhällsstöd” utan någon närmare avgränsning.

Den lista av berörda stödformer, som finns i dag, kan vid behov byggas på. Vi tar nu upp dess omfattning.

Strejkande berövas alla bidrag och understöd.

Utbildningsbidrag ges inte till strejkande eller lockoutade arbetare (vissa handikappade undantagna).

Flyttningsbidrag och inlösen av egna hem och bostadsrättslägenheter beviljas inte.

Motiveringen i den statliga utredning, som låg till grund för lagen är avslöjande:

”samhället bör ... inte rimligen genom ekonomiskt bidrag eller annat dylikt stöd medverka till att arbetskraft lämnar företag under en konflikt för att vinna anställning på annat håll.”

Arbetslöshetshjälp ges inte till strejkande eller lockoutade.

Arbetslöshetsförsäkring : ersättning ges inte till strejkande eller lockoutade.

Studiemedel beviljas inte

Studiehjälp beviljas inte

Alla dessa bidrag och stödformer tas av de medel, som lönearbetarna betalar in i form av skatter till staten.

För att ge en neutral fasad säger man i lagen, att den skall gälla både ”arbetsgivare och arbetstagare som är indragen i konflikt”. Men alla de områden, som lagen skall tillämpas på är sådana, som berör lönearbetarnas situation. När drabbades Wallenberg sist av att inte få ett egna hem inlöst?

Statens företagsstöd fortsätter under lockout eller strejk.

Utredningen tar också upp frågan om stöd till företag. Utlåtandet visar klart, vilkas intressen utredningen bevakar:

”Samhällets stöd till det enskilda näringslivet är i allt väsentligt avsett att hjälpa företagen med investeringar som är nödvändiga för att trygga deras fortsatta verksamhet. Stödet främjar också indirekt sysselsättningspolitiken. Ingen har något att vinna på att sådant stöd dras in bara därför att ett företag är drabbat av arbetskonflikt. För arbetsidans är det av intresse att efter konfliktens slut få återgå till arbete i ett livsdugligt företag och *från företagsekonomiska synpunkter är det önskvärt att kunna utnyttja den tid då produktionen ändå ligger nere till nödvändiga ombyggnader, installationer m. m. ... Därför anser utredningen att företagsstöd bör stå utanför konfliktdirektivens tillämpningsområde.*” (vår kursivering)

Under en ekonomisk kris, då produktionen skärs ned kan arbetsköparna därför provocera fram en strejk för att därmed slippa avskeda arbetarna. Under tiden strejken pågår får arbetsköparna investeringsbidrag från staten. Därmed kan man återta produktionen när krisen är över med nya maskiner avsedda att pressa arbetstakten ytterligare.

Socialhjälpens berörs inte ... än.

Man har inte dragit in socialhjälp i denna lag. En motivering är att socialutredningen snart är klar, och kommer att ta upp hela frågan om den ”sociala” ”vårdlagstiftningen. Man vill inte gå i förväg.

Man säger dessutom om socialbidragen:

”Bidragen har ansetts vara av så ringa storlek, att de knappast skulle utgöra ett indirekt stöd åt de stridande parterna.”

(Märk bruket av pluralis. När utnyttjade kapitalägarna socialbidrag?)

Till saken hör också att det finns två slags socialhjälp: obligatorisk – som kommunerna måste betala ut; och frivillig – som kommunens socialnämnd eller fullmäktige bestämmer om.

En arbetslös person som inte kan försörja sig på grund av strejk eller lockout, kan bara få frivillig socialhjälp (som han i princip måste betala igen). Han har alltså inte rätt till socialhjälp.

Erfarenheterna från kommunerna visar – vad beträffar att ge bidrag till strejkande arbetare – att kommunerna varit så återhållsamma att inga ”neutralitetsproblem” uppstått.

Eftersom de strejkande också kommer att skilja sig från övriga hjälpbehövande ”bör det bli lättare för socialnämnderna att här iaktta den restriktivitet som betingas av neutralitetens krav”.

Med dessa försäkringar om att ingenting har betalats eller kommer att betalas ut till strejkande eller lockoutade, om inte absolut nödvändigt, anser sig staten lugnt kunna invänta socialutredningens betänkande.

På detta sätt kan alltså staten frånta arbetarna det som i välfärdspropagandan utmålas som ”medborgerliga rättigheter” om arbetarna tillgriper strejkvapnet för att få bättre förhållanden eller utsätts för lockout från kapitalisternas sida.

Åkarslagen

Vid behov kan staten använda sig av ännu hårdare medel än kollektivavtalslagen, för att försöka tvinga arbetarna ned på knä. Ett av dessa medel var Åkarslagen. Den tillkom 1899 och avvecklades 1938. Klas samarbetspolitiken hade då gjort den överflödigt – för den gången. Vi skall här kort beskriva Åkarslagens uppkomst.

Från och med 1860 fanns i strafflagen en paragraf av följande lydelse:

”Tvingar någon, utan laga rätt eller med missbruk af sin rätt, genom våld eller hot, annan att något göra, tåla eller underlåta, straffes högst med straffarbete i två år i de fall, där gärningen ej med svårare straff särskilt belagd är.”

Denna paragraf innebar att, om exempelvis en strejkvaktskedja med våld eller hot hindrade en strejkbrytare att få tillträde till arbetsplatsen, kunde strejkvakterna dömas till straffarbete. Till lagen hörde dock även det stadgandet, att åtal kunde väckas först om den som utsätts för ”brottet” anmälde detta.

1892 borttogs bestämmelsen om att anmälan krävdes för att åtal skulle kunna väckas. Orsaken sades vara att ”upprörande kränkningar af arbetets frihet ej sällan förekomma”.

1899 skärptes lagen kraftigt i och med att även för s ök att ”tvinga någon till deltagande i arbetsinställelse” skulle åtalas. Detta var den så kallade Åkarslagen. Denna lag användes sedan för att straffa arbetare, vilka sökte förmå strejkbrytare lämna arbetsplatsen. Ett par exempel:

I Västerås häktades en arbetare för att han uppvakttat en strejkbrytare i dennes hem och därvid förebrått honom för att han svikit sitt löfte att delta i strejken.

I samma stad häktades tre andra arbetare. De hade deltagit i en folksamling, som samlats utanför en fabrik, där strejkbryteri förekom. Inga oroligheter förekom, ”ej heller hotfulla åtbörder eller tilltal”. De dömdes trots detta till en månads fängelse vardera.

Arbetarna reagerade kraftigt mot denna lag och upprepade motioner förekom i riksdagen om dess avskaffande. 1914 togs bestämmelsen att allmän åklagare kunde själv åtala för ”försök till olaga hot” bort. Dessutom ersattes straffarbetet med fängelse. Huvudprincipen att ”försök till olaga tvång” var straffbart kvarstod dock. Och det var inte så svårt att få de av arbetsköparna organiserade strejkbrytarna att anmäla strejkande arbetare för försök till olaga hot.

Arbetarnas kamp mot Åkarslagen fortsatte. 1937 svängde riksdagen i sitt förhållande till lagen och 1938 återinfördes lagtexten från 1860. (Straffarbete var dock som tidigare ersatt med fängelse). Varpå berodde nu denna svängning? Hade de borgerliga partierna kapitulerat

för arbetarklassens krav? Ingalunda. Folkpartiet förklarade i sin motivering att lagen inte längre behövdes, då förhållandena på arbetsmarknaden blivit annorlunda. Med detta menade alltså folkpartiet, att man trodde att målet arbetsfred nåtts med andra medel, det vill säga kollektivavtalslagen, Saltsjöbadsförhandlingarna, LO:s normalstadgar 1933 och LO:s idoga försök att hindra och splittra arbetarnas strejkkamp under 1930-talet.

Kvar stod alltså den lag, som innebar att exempelvis en strejkvaktskedja, som med våld hindrade en strejkbrytare att arbeta, kunde straffas med två års fängelse, om strejkbrytaren anmälde detta. Allmän åklagare kunde alltså inte åtala utan anmälan från den ”förfördelade”.

Tydligen ansåg dock arbetsköparna denna lag för menlös. 1962 genomfördes därför ånyo en skärpning av samma innebörd som 1892 års lagändring. I den nya brottsbalken som antogs av riksdagen 1962, lyder paragrafen sålunda:

Brottsbalken
Kapitel 4

§ 4

Den som genom misshandel eller eljest med våld eller genom hot om brottslig gärning tvingar annan att göra, tåla eller underlåta något, dömes för olag a tv ång till böter eller fängelse i högst två år. ... (vår kurs.)

Brottsbalken
Kapitel 4

Kommentar till § 11

”*Aldre rätt.* Beträffande de brottstyper som motsvarade de i BrB 4:1-3 angivna gärningarna stadgades i SL 15:19 och 15:25 andra stycket inskränkningar i allmän åklagares åtalsrätt. I fråga om rättsstridigt tvång fick allmän åklagare väcka åtal endast om målsäganden angav brottet till åtal (SL 15:24). Olaga hot var rent målsägandebrott (SL 15:24).

I *nya lagen* har på förslag av straffrättskommittén samtliga i kapitlet upptagna brott lagts under allmänt åtal. ... I fråga om de egentliga frihetsbrotten i 1-3 §§ gäller den allmänna åtalsrätten utan någon inskränkning. Detsamma gäller i huvudsak olaga tvång (4 §). ”

En skärpning av klasslagarna hade ånyo genomförts. Denna skärpning innebär att om en resolut strejkvaktskedja förmår en strejkbrytare att ta sitt förnuft till fånga, behövs inte anmälan från den tilltänkte strejkbrytaren. Åklagaren kan då själv åtala ”brottet”.

Skärpningen var ingen tillfällighet. Visserligen hade den legala strejkkampen så gott som upphört under 50-talet på grund av LO-ledningens klassarbetspolitik men samtidigt hade antalet illegala strejker ökat. Perioden 1950-54 förekom i Metall 4, 6 illegala strejker per år och 100 000 arbetare, medan det perioden 1960-64 förekom 7,1 illegala strejker per 100 000 arbetare och år. De illegala strejkerna hade alltså ökat med 50 %. Arbetsköparna förberedde sig inför en hårdnande klasskamp.

Det lagliga våldet

När inte lagar i stil med Åkarpslagen och hot om stränga straff lyckades hindra arbetarnas rättmätiga kamp för sina villkor, tog staten till väpnat våld i kampen mot arbetarna.

En vanlig metod att tvinga strejkande arbetare på knä var under trettioalet, att arbetsköparna skaffade strejkbrytare, vilka upprätthöll driften. Dessa strejkbrytare brukade i sjöstäder inkvarteras på logementsfartyg, vilka lades ute på redde. Ingen ville ge dem logi i de städer, vars arbetarklass de på detta lömska sätt gav ett knivhugg i ryggen.

Så skedde också 1931 i Halmstad, där brädgårdsarbetarna sedan ett par månader varit i strejk. Arbetsköparna ville säga upp avtalet och sänka arbetarnas löner med 5 öre i timmen.

Förlikningsförslaget godkändes av arbetarna men ej av SAF. Arbetarna gick ut i strejk. Länsstyrelsen fridlyste då arbetsplatsen, för att arbetsköparna ostört skulle kunna plocka in strejkbrytarna. Stora demonstrationer organiserades i staden mot strejkbrytarnas närvaro. Demonstrationerna stegrades i intensitet under två veckors tid. Strejkbrytarna uppträdde starkt provocerande och sköt vid två tillfällen med revolver mot arbetarmassorna. För att skydda strejkbryteriet inkallades polisförstärkningar från Göteborg. När arbetarmassorna trots detta visade sin beslutsamhet att föra kampen till seger och genomförde allt kraftfullare demonstrationer mot strejkbryteriet, ryckte stridsberedd militär ut. Undantagstillstånd proklamerades och kulsprutor monterades upp i staden. Arbetarna visade dock ingen undfallenhet. Den fjärde maj kröntes deras kamp med seger i och med att ett avtal träffades som innebar löneförhöjning med 2,5 öre i timmen.

Militär mördade strejkande arbetare 1931.

Militären kom snart nog att användas igen. Denna gång i Ådalen, där militären mördade 5 demonstranter. Det försiggick en långvarig strejkkamp som svar på lönesänkingskrav från arbetsköparnas sida. Arbetsköparna skaffade i maj strejkbrytare för att lasta ut massa. Arbetarna vände sig med kraft mot strejkbryteriet. Fabriksområdet avlystes då och polis rekvirerades från ett flertal orter. Samtidigt rekvirerades en militärtrupp bestående av ett 60-tal stamanställda. Gentemot en fredlig arbetardemonstration, riktad mot strejkbryteriet, avlossade sedan militären sina dödande salvor. Arbetarna gav dock inte efter för detta lagliga våld – enda straffet, som ådömdes mördarna var totalt 21 dagars vaktarrest, medan de friades från allt ansvar för demonstranternas död. Efter ytterligare en månad kröntes arbetarnas kamp med seger. Lönesänkningarna hade avväjts.

I Halmstad och Ådalen hade militäringripandet skett med hjälp av bland annat upprorslagen. I riksdagen krävdes därför året därpå, att militär inte skulle få användas vid tillfällen som de ovannämnda. Riksdagen förbjöd dock inte militär att användas vid ”uppror” som de i Ådalen och Halmstad, utan inrättade i stället en statspolisstyrka, vilken skulle sättas in i sådana konflikter i första hand.

Polis sköt strejkande arbetare 1932.

Transportarbetarna längs norrlandskusten sympatistrejkkade våren och sommaren 1932 med massaarbetarna. Därmed trotsade de både LO och förbundsledningen. Strejkbrytare skickades upp med båt från Stockholm. Kraftfulla demonstrationer bröt ut mot strejkbrytarna. I Luleå visade polisen en sällan skådad brutalitet mot demonstranterna och i Sandarne och Clemensnäs sköt polisen ned sammanlagt fem personer.

Till Sandarne skickades totalt 100 tungt beväpnade poliser. I Sandarne och Clemensnäs monterades kulsprutor upp för att kunna mörda strejkande arbetare. Lyckligtvis skedde dock inte detta. Men att så inte skedde kan knappast sägas vara polisens förtjänst. Den gjorde sitt bästa för att provocera arbetarna.

Demonstrationer mot strejkbrytare kallas idag upplopp.

Detta var 1930-talet. Ser då lagarna ut annorlunda idag? Kan man fortfarande beteckna demonstrationer avsedda att förhindra strejkbryteri som uppror? Vilka medel kan i så fall sättas in? För att få svar på detta kan vi titta på den av riksdagen 1962 antagna brottsbalken. Dennes sextonde kapitel, § 1 lyder:

Brottsbalken

Kapitel 16

§ 1

Stör folksamling allmän ordning genom att ådagalägga uppsåt att med förenat våld sätta sig upp mot myndighet eller eljest framtinga eller hindra viss åtgärd och skingrar den sig ej på myndighets befallning, dömes för upplopp, anstiftare och anförare till fängelse i högst fyra år och annan deltagare i folksamlingens förehavande till böter eller fängelse i högst två år. Om folksamlingen skingrar sig på myndighets befallning, dömes anstiftare och anförare för upplopp till böter eller fängelse i högst två år.

Vad betyder detta? I kommentaren till lagparagrafen framgår det:

”Vid utformningen av bestämmelserna i dessa lagrum har någon avgörande betydelse icke tillmätts den omständigheten huruvida folksamlingens uppträdande innebär ett angrepp mot myndighet. Från det allmännas synpunkt synes det tämligen likgiltigt, om en folkmassa riktar sitt angrepp direkt mot en myndighet eller mot den ordning som samhället med hjälp av sina myndigheter söker upprätthålla. Det torde från samhällets synpunkt icke finnas tillräckliga skäl att göra skillnad mellan t. ex. det fallet, att vid en hyreskonflikt en folkmassa ådagalägger uppsåt att hindra verkställigheten av vräkningsdomar, och det, att en folkmassa under en strejk ådagalägger uppsåt att med våld hindra arbetsvilliga från att upprätthålla driften. Att skilja det ena fallet från det andra är så mycket svårare som en folkmassa, vilken ämnar framtinga eller hindra viss åtgärd av enskild, i allmänhet även torde vara beredd att hindra myndighets ingripande. Med angrepp mot myndighet har därför likstälts fall, där folksamlingen syftar till att eljest framtinga eller hindra viss åtgärd.

...

Paragrafen är emellertid även tillämplig även om folksamlingens uppsåt blott går ut på att framtinga eller hindra viss åtgärd av enskild, t. ex. att förmå ... en strejkbrytare att lämna arbetet.”

I 1960-talets lagar är ordet uppror ersatt med upplopp, i övrigt är synen på dessa ”brott” densamma som i äldre lagar. Deltagare i ”upplopp” som t. ex. bryter sönder ett staket omkring en arbetsköparens industri kan som framgår av samma kapitels paragraf 2 dömas till mycket stränga straff:

Brottsbalken

Kapitel 16

§ 2

”Har folksamling, med uppsåt som i 1 § sägs, gått till förenat våld å person eller egendom, dömes, vare sig myndighet var tillstädes eller ej, för våldsamt upplopp, anstiftare och anförare till fängelse i högst tio år och annan deltagare i folksamlingens förehavande till böter eller fängelse i högst fyra år.”

Militären kan fortfarande anfalla strejkande arbetare.

Kan militären ingripa i ”upplopp”? För det första kan det sägas, att med den utrustning och den utbildning som våra dagars poliser har, kommer militär inte att behöva sättas in för att utföra de uppgifter, som militären utförde i Halmstad och Ådalen 1931. Trots detta behöll statsapparaten lagtexter, som behandlade militärens rätt att ingripa i ”upplopp” fram till 1969. Efter att en omfattande diskussion om dessa lagtexter dragits igång av Jan Myrdal beslöt riksdagen att avskaffa den paragraf som lydde: ”Till upplopps stillande må krigsmanskap användas”. Men i lagrådets yttrande över lagändringen framkom det att denna ändring av lagen inte hade någon som helst praktisk betydelse:

”I första hand ankommer det på polisen att upprätthålla allmän ordning. Kung. Maj:t som ytterst bär ansvaret för ordningens upprätthållande kan dock vara nödsakad att använda militär personal för den händelse polisens samlade resurser skulle visa sig otillräckliga. Detta gäller även om den föreslagna lagändringen genomföres.”

Läs om Brottsbalken kapitel 16 § 1 och vad som sägs i kommentaren till denna paragraf. Som upplopp betecknas där att en folkmassa ”ådagalägger uppsåt att med förenat våld förmå strejkbrytare att lämna arbetet”. Kapitlets rubrik i brottsbalken lyder: ”OM BROTT MOT

ALLMÄN ORDNING”. I lagrådets kommentar till lagändringen står det alltså: ”Kungl. Maj:t (=regeringen) som ytterst bar ansvaret för ordningens upprätthållande kan dock vara nödsakad använda militär personal.”

Med andra ord: skulle arbetarnas förenade kamp bli för farlig för arbetsköparna sätts militären in.

Bilaga 1: Kollektivavtalslagen med kommentar

Lag om kollektivavtal

§ 1

Avtal mellan arbetsgivare eller förening av arbetsgivare och fackförening eller annan liknande förening av arbetare om villkor, som skola lända till efterrättelse för anställning av arbetare, eller om förhållandet i övrigt mellan arbetsgivare och arbetare skall upprättas skriftligen. Har skriftligt förslag till avtal godkänts genom brev eller har avtalets innehåll upptagits i protokoll, som till riktigheten vitsordats på sätt parterna överenskommit, vare det ock gällande.

Såsom arbetare skall vid tillämpningen av denna lag även anses den som, utan att anställningsförhållande föreligger, utför arbete för annans räkning och därvid till denna intager en beroende ställning av väsentligen samma art som en arbetares till arbetsgivaren; och skall den för vars räkning arbetet utföres anses såsom arbetsgivare enligt lagen.

Om avtalet enligt första stycket avser villkor i fråga om hyresförhållande som beror av anställning, äger avtalet i denna del verkan som kollektivavtal endast i den mån det gäller fråga som avses i 3 kap. 33-45, 40, 46-55 eller 67 § lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom och under förutsättning att det på arbetstagarsidan slutits eller godkänts av organisation som enligt lagen den 11 september 1936 (nr 506) om förenings- och förhandlingsrätt är-att anse som huvudorganisation.

Beträffande kollektivavtal, varom i första stycket sägs, och verkningarna därav skall gälla vad i denna lag stadgas.

Bestämmelser i denna lag, som hava avseende å förening av arbetsgivare eller arbetare, skola äga motsvarande tillämpning å förening eller förbund av flera sådana föreningar, och skall, då fråga är om dylik sammanslutning, vad i denna lag sägs om medlem i förening gälla om de anslutna föreningarna, så ock om deras medlemmar.

§ 2

Kollektivavtal, som slutits av förening, vare beträffande yrkesgrupper och område, som avses i avtalet, bindande jämväl för medlem i föreningen, vare sig han inträtt före eller efter avtalet; dock ej i den mån han redan är bunden av annat kollektivavtal. Utträder medlem, upphöre han ej på den grund att vara bunden av avtalet.

§ 3

Har mellan arbetsgivare och arbetare, som äro bundna av samma kollektivavtal, träffats överenskommelse om villkor, som innebär avvikelse från kollektivavtalet, vare överenskommelsen ej gällande i vidare mån än avvikelsen må anses tillåten enligt kollektivavtalet.

§ 4

Arbetsgivare eller arbetare, som äro bundna av kollektivavtal, må under den tid avtalet är gällande icke vidtaga arbetsinställelse (lockout eller strejk), blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd:

1. på grund av tvist om avtalets giltighet, bestånd eller rätta innebörd eller på grund av tvist, huruvida visst förfarande strider mot avtalet eller mot vad i denna lag stadgas;
2. för att åstadkomma ändring i avtalet;
3. för att genomföra bestämmelse, avsedd att träda i tillämpning efter det avtalet utlupit; eller
4. för att bispringa annan i fall, då denne icke själv äger vidtaga stridsåtgärd.

Är förening eller medlem däri bunden av kollektivavtal, må föreningen ej anordna eller eljest föranleda stridsåtgärd, som enligt första stycket icke är lovlig, ej heller genom lämnande av understöd eller på annat sätt medverka vid olovlig stridsåtgärd, som medlem vidtagit.

Förening, som själv är bunden av kollektivavtal vare jämväl pliktig att söka hindra sina medlemmar att vidtaga olovlig stridsåtgärd eller att, om sådan redan vidtagits, söka förmå dem att häva den.

Vad i denna paragraf stadgas skall gälla, ändå att avtalet innehåller bestämmelse, som strider häremot. Har i kollektivavtal upptagits föreskrift om längre gående förpliktelse, lände den till efterrättelse.

§ 5

Är kollektivavtal, för vars upphörande fordras uppsägning, å ena sidan eller båda slutet av flera, äge part att för egen del uppsäga avtalet hos en eller flera å andra sidan. Har avtal sålunda uppsagts till viss tid endast vad angår några parter, och vill annan part å den sida, från vilken uppsägning skett, eller part å andra sidan samtidigt helt eller delvis frånträda avtalet, må han verkställa uppsägning inom tre veckor efter den dag, då uppsägning eljest skolat senast verkställas, eller, om den avtalade uppsägningstiden understiger sex veckor, inom hälften av uppsägningstiden.

§ 6

Uppsägning av kollektivavtal skall ske skriftligen eller genom telegram.

Därest meddelande om uppsägning, under mottagarens senaste kända adress, inlämnats för befordran med post eller telegraf så tidigt, att det bort framkomma under tid, inom vilken uppsägning må verkställas, skall uppsägning anses hava skett, även om meddelandet ej rätteligen framkommer.

§ 7

Har arbetsgivare, arbetare eller förening, som är bunden av kollektivavtal, gjort sig skyldig till förfarande, som i synnerlig mån strider mot avtalet eller mot vad i denna lag stadgas, och finnes förfarandet vara av väsentlig betydelse för avtalsförhållandet i dess helhet, må yrkande av part å andra sidan avtalet kunna av arbetsdomstolen förklaras icke vidare vara gällande.

Är avtalet å någondera sidan eller båda slutet av flera, och har i tvist mellan allenast vissa parter i avtalet detta förklarats icke skola gälla i avseende å dem, äge annan part å den sida, från vilken talan väckts, eller part å andra sidan inom tre veckor från det domen gavs uppsäga avtalet att omedelbart upphöra att gälla i vad honom angår.

Därest i anledning av väckt talan visst förfarande förklarats strida mot kollektivavtal eller mot bestämmelserna i denna lag, men rättelse det oaktat ej sker, må arbetsdomstolen, ändå att fall, som avses i första stycket, ej föreligger, på yrkande förklara, att å motsidan arbetsgivare, arbetare eller förening skall, så länge rättelse ej skett, vara befriad från sådan förpliktelse enligt avtalet eller denna lag, vars fullgörande med hänsyn till det otillåtna förfarandet finnes icke skäligen kunna påfordras.

§ 8

Åsidosätter arbetsgivare, arbetare eller förening sina förpliktelser enligt kollektivavtal eller denna lag, gälde därav uppkommen skada.

Vid bedömning om och i vad mån skada uppstått skall hänsyn tagas även till intresset i avtalets upprätthållande och övriga sådana omständigheter av annan än rent ekonomisk betydelse.

Om med hänsyn till den skadevållandes ringa skuld, den skadelidandes förhållande i avseende å tvistens uppkomst, skadans storlek eller omständigheterna i övrigt finnes skäligt, må skadeståndets belopp nedsättas; fullständig befrielse från skadeståndsskyldighet må ock äga rum. Ej må i något fall skadestånd ådömas enskild arbetare till högre belopp än två hundra kronor.

§9

Äro flera ansvariga för skada, skall skadeståndsskyldigheten dem emellan fördelas efter den större eller mindre skuld, som prövas ligga envar till last.

Kommentar till kollektivavtalslagen

För att kunna bedöma kollektivavtalslagens betydelse i klasskampen krävs en förståelse av det historiska sammanhang, i vilket den genomfördes. För detta hänvisar vi till den historiebeteckning, som ingår i skriften. Här kommer endast den direkta innebörden av paragraferna att beskrivas. Vi lägger då tonvikten på de avsnitt i kollektivavtalslagen, som olagligförklarar arbetarnas kamp för bättre villkor.

Paragraf ett innebär att kollektivavtalet, enligt lagen, binder både organisationen och dess medlemmar. Detta betyder, att den enskilde arbetaren är bunden av ett kollektivavtal, som överenskommit mellan fackförbundsledningen och arbetsköparen. Förbundens nuvarande stadgar innebär att förbundsstyrelsen ensam beslutar om uppsägning av avtal eller godkännande av avtalsförslag. Lagen ålägger alltså arbetarna att underkasta sig de avtal, vilka de klassamarbetande förbundsledningarna har undertecknat.

Paragraf tre säger, att en i avtalet angiven normallön måste följas. Detta möjliggör för arbetsköparen att vid nyanställning av arbetare utlova dessa en högre lön än normallönen, för att sedan med stöd av lagen sänka lönen ned till normallönen. I de flesta avtal anges dock idag inte normallön, utan minimilön. Paragrafen har alltså för närvarande inte någon större betydelse. Men om förbundsledningarna och arbetsköparna träffar avtal om normallön för att "förhindra löneglidningen" får paragrafen stor betydelse. Löneökningar, vilka tillkämpats på grundval av en lokal styrkeposition för arbetarna, blir då olagliga.

Paragraf fyra är den viktigaste paragrafen i kollektivavtalslagen – viktigast för arbetsköparna naturligtvis. I denna paragraf stadgas, att arbetare ej får vidta stridsåtgärder (exempelvis strejk) vid tvist om avtalets bestånd, giltighet eller innebörd, så länge som avtalet fortfarande gäller. Numera är nästan alla frågor reglerade genom kollektivavtal. Åtminstone kan arbetsköparen hävda detta. Därigenom omöjliggör kollektivavtalslagen i stort sett all laglig kamp under avtalsperioden. För de frågor som inte är reglerade genom kollektivavtal, har Saltsjöbadsavtalet bestämt förhandlingsordningen. Med Saltsjöbadsavtalet har de lokala fackföreningarna frångått alla möjligheter att bestämma vare sig om kravens innehåll, eller om stridsåtgärder. Arbetsköparen däremot har, i kraft av sitt ägande av produktionsmedlen, "rätt" att ensam leda och fördela arbetet. Han har därmed alla möjligheter att förändra arbetarnas villkor, utan att göra något olagligt. Han kan t. ex. förändra produktionsprocessen och därvid fastställa nytt ackord under pågående avtalsperiod. Arbetarna har då ingen strejkrätt. I paragraf fyra stadgas vidare, att arbetarna ej får företa stridsåtgärder för att bistå andra strejkande arbetare, vilka strejkar olagligt. Det var alltså "olagligt" att med strejk,

blockad eller bojkott stödja gruvarbetarnas kamp 1969-70. Observera även, att om ännu hårdare fredsförpliktelser överenskommits i kollektivavtal, ersätter dessa hårdare fredsförpliktelser kollektivavtalslagens.

Enligt paragraf 7 kan arbetsdomstolen upphäva kollektivavtalslagen, ifall arbetarna genomfört en strejk. strejk kan därför innebära, att arbetsköparen av arbetsdomstolen ges rätt att sluta betala ut lönerna, utan att detta skall kunna betraktas som lockout.

Paragraf åtta – i kombination med paragraf fyra – tvingar fackföreningsstyrelsen till strejkbryteri, ifall den vill följa lagen. Enligt lagen kan nämligen en fackförening dömas till ett skadestånd, som motsvarar den ekonomiska förlust, som arbetsköparna ”lidit”, på grund av att de under strejken inte kunnat utsuga arbetarna. Detta skadestånd kan alltså bli hur stort som helst. Ifall fackföreningen vill undvika ett sådant skadestånd, ålägger lagen fackföreningsstyrelsen att med all kraft förhindra och försöka kväsa arbetarnas kamp. Fackföreningarna är alltså enligt lagen bakbundna och strejkkassorna av lagen förseglade i alla aktioner, som anses strida mot avtalet eller lagen. Enskilda arbetare kan åläggas högst 200 kronor i skadestånd för brott mot kollektivavtalslagen.

Bilaga 2: Saltsjöbadsavtalet, kapitel 2

HUVUDAVTAL mellan Svenska Arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen i Sverige av den 20 december 1938 med däri år 1947, 1958 och 1964 vidtagna ändringar.

Kapitel II. Förhandlingsordning m. m.

§ 1

Uppkommer tvist rörande arbetsvillkor eller förhållandet i övrigt mellan parterna, får den icke föranleda vidtagande av åtgärder, som i 7 och 8 §§ avses, innan part sökt att genomföra handling med motparten på sätt här nedan föreskrives få till stånd uppgörelse i tvistefrågan. Det åligger part att på motpartens begäran träda i dylik förhandling.

Ändock att förhandling ej kommit till stånd skall part anses ha fullgjort sin förhandlings-skyldighet enligt första stycket, då för förhandling mött hinder, som icke berott på honom, eller då motparten utan iakttagande av föreskriven förhandlingsskyldighet vidtagit stridsåtgärd för tvistens lösande.

Med undantag av 8 §, punkt 4, avse bestämmelserna i detta kapitel icke upprättande eller prolongering av kollektivt löneavtal, ej heller vidtagande av sympatiåtgärder eller indrivande av ostridig, till betalning förfallen lön eller annan ersättning.

Om särskild förhandling i vissa tvister är föreskrivet i kapitlen I, III och V.

Protokollsanteckning

Bestämmelserna i kapitel II skola icke äga tillämpning i den mån de kollektiva löneavtalen för särskilda frågor, såsom ackordregleringar eller dylikt, föreskriva annan ordning för förhandling.

§ 2

Vill part i anledning av visst förhållande av andra parten kräva lön eller skadestånd eller annan prestation, och påkallas för frågans lösande organisationsmässig förhandling, skall framställning härom göras utan oskäligt dröjsmål.

Om och i den mån det förhållande, vartill anspråket hänför sig, varit känt, å arbetsgivarsidan för vederbörande arbetsgivare eller hans organisation respektive å arbetar sidan för vederbörande förbund eller lokala organisation i fyra månader utan att förhandling begärts

enligt bestämmelserna i detta kapitel, har parten därefter förlorat rätten att påkalla förhandling rörande anspråket. Oberoende av sådan kännedom om förhållandet är rätten att påkalla förhandling försutten, om och i den mån förhållandet ligger mer än två år tillbaka i tiden.

Protokollsanteckningar

1. Genom vad i första stycket stadgas avses icke att begränsa användningen av direkt överläggning mellan vederbörande arbetsgivare och arbetare för utjämning av meningsmotsättningar.
2. Beträffande preskription av rätten till förhandling rörande anspråk på grund av ackordsarbete skall såsom ”förhållande, vartill anspråket hänförs sig”, anses den slutgiltiga ackordslikviden.

§ 3

Förhandling enligt bestämmelserna i detta kapitel föres i första hand mellan de av frågan berörda parterna på arbetsplatsen under medverkan av lokal organisation, där sådan finns (lokal förhandling).

Lokal förhandling skall påbörjas snarast möjligt och senast två veckor från dagen för dess påkallande, såvida parterna ej enats om uppskov.

Då frågans beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter ger anledning därtill, må på begäran av berörda förbund upptagas förhandling direkt mellan förbunden i den ordning som anges i 5 §.

Protokollsanteckning.

Med lokal organisation förstås organisation, i förhållande till vilken förbundet enligt stadgar eller praxis utgör närmast högre förhandlingsinstans, såsom förbundsavdelning, verkstadsklubb e.d.

§ 4

Kan uppgörelse ej ernås vid lokal förhandling, ankommer det på part, som vill fullfölja ärendet, att hänskjuta frågan till förhandling mellan förbunden (central förhandling).

Framställning om sådan förhandling skall av det förbund,

av vilket parten är medlem, göras hos förbundet å motsidan senast två månader från den dag den lokala förhandlingen enligt 9 § skall anses avslutad.

§ 5

Central förhandling skall påbörjas snarast möjligt och senast tre veckor från dagen för dess påkallande, såfram ej parterna enats om uppskov.

§6

Förhandling skall bedrivas med nödig skyndsamhet och skall därvid föras protokoll, som justeras av båda parterna.

§ 7

Part må ej i fråga om tolkning eller tillämpning av kollektivavtal eller i annan tvist, som det enligt 11 § lagen om arbetsdomstol ankommer på denna domstol eller skiljeman att avgöra, påkalla sådant avgörande, förrän han fullgjort sin skyldighet att förhandla i frågan.

Om part efter förhandling vill underkasta fråga, som avses i 2 § första stycket, arbetsdomstolens eller skiljemans prövning, skall så ske genom ingivande av stämningsansökan till domstolen respektive påkallande hos motparten av skiljemannaförfarande senast tre månader

från den dag förhandling enligt 9 § skall anses avslutad. Försummar part detta, är han förlustig rätten till talan.

Vad nu sagts om förlust av talerätt gäller även part, som enligt vad i 2 § är föreskrivet försuttit sin rätt till förhandling i frågan.

§ 8

Arbetsinställelse, blockad, bojkott eller annan därmed jämförlig stridsåtgärd får – även om den är tillåten enligt lag eller kollektivavtal – ej vidtagas i anledning av viss tvist

1. av part, som försuttit sin rätt till förhandling i frågan;
2. av part, innan han fullgjort sin förhandlingsskyldighet;
3. såvida ej efter förhandling skriftligt meddelande om den tilltänkta stridsåtgärden lämnats vederbörande förbund å motsidan senast tre månader från den dag förhandlingen enligt 9 § skall anses avslutad;
4. utan att åtgärden blivit beslutad eller medgiven av vederbörande förbund.

§9

Som avslutningsdag för förhandling skall anses den dag, då parterna enligt vad som framgår av anteckning i förhandlingsprotokoll eller av andra omständigheter, enats om att förklara förhandlingen slutförd eller, vid bristande enighet därom, då part givit motparten skriftligt besked om att han anser förhandlingen slutförd.

Litteraturförteckning

- Ahlgren-Bohlin: *Arbetslagstiftningen* (Stockholm 1966)
- Andersson S: *Vilda strejker* (Stockholm 1969) (Stockholm 1964)
- Beckman m. fl. : *Brottsbalken jämte förklaringar*. Band I, Band II 2:a uppl.(Stockholm 1969)
- Bergström C: *Tvångslagen. Dess genomförande, innehåll och betydelse*. (Stockholm 1928)
- Casparsson R: *Gruvfolk under fyra årtionden*. (Stockholm 1935)
- Casparsson R: *LO under fem årtionden*. Del I och II. (Stockholm 1948)
- Casparsson R: *Saltsjöbadsavtalet i historisk belysning*. (Stockholm 1966)
- Dahlberg P: *Vissa betydande arbetskonflikter sedan år 1920 med särskild hänsyn till huru de avvecklats enligt resp, organisations stadgar* (1938)
- Dahmén E: *Svensk industriell företagarverksamhet 1919-1939* (Lund 1950)
- Elvander N: *Intresseorganisationerna i dagens Sverige* (Stockholm 1969)
- Gustafsson B: *Sågverksindustrins arbetare 1890-1945*.
(Ingår i boken *Sågverksförbundet 1907-1957*, Stockholm 1962)
- Holmberg P: *Arbete och löner i Sverige* (Solna 1965)
- Kempe Gösta: *Facklig kamp mot tvångslagar och rationalisering*. (Stockholm 1936)
- Kempe Gösta: *Saltsjöbadsavtalet med kommentarer* (Stockholm 1939)
- Kempe Jan: *Stockholms grovarbetarefackförening 50 år*. (Stockholm 1938)
- Korpi V: *Varför strejkar arbetarna* (Stockholm 1970)
- LO: Kongressprotokoll från kongresserna 1931, 1936, 1941, 1946, 1951.
– Verksamhetsberättelser 1915/1969
– Normalstadgar för förbunden och LO:s stadgar 1967.
- LO:s femtonmannakommitté: *Fackföreningsrörelsen och näringslivet* (Stockholm 1941)
- Lundberg E: *Business cycles and economic policy*. (Cambridge 1957)
- Metallindustriarbetarförbundet: *Verksamhetsberättelse 1932-33*.
- Montgomery A: *Svensk och internationell ekonomi 1913-1939*. (Malmö 1954)
- Ny Dag*: 1931, 1932 och 1954.

- Pappersindustriarbetarförbundet: *Verksamhetsberättelse 1932-33.*
- Schmidt F: *Kollektiv arbetsrätt.* (Lund 1966)
- SOU 1970:41: *Företag och samhälle* (Stockholm 1970)
- Stormklockan*: 1935
- Sveriges kommunistiska parti: *Kommunistisk tidskrift 1929-1939*
- Sveriges kommunistiska parti: *Mellan världskrigen* (Stockholm 1942)
- Sveriges rikets lag 1971*
- Sågverksindustriarbetareförbundet: *Verksamhetsberättelse 1932-33.*
- Sölvén A: *Landsorganisationens nya stadgar jämte de nya normalstadgarna för förbund och fackliga centralorganisationer. Kommentarerande redogörelse.* (Stockholm 1942)
- Transportarbetareförbundet: *Verksamhetsberättelse 1954*
- Westerståhl J: *Svensk fackföreningsrörelse.* (Stockholm 1945)